

Ο Γέροντας Παΐσιος για τη δύναμη τής Εξομολόγσεως

Για να νιώσει κανείς ανάπαυση, πρέπει να πετάξει τα μπάζα από μέσα του. Αυτό θα γίνει με την εξομολόγηση. Ανοίγοντας ο άνθρωπος την καρδιά του στον πνευματικό και λέγοντας τα σφάλματά του, ταπεινώνεται, και έτσι ανοίγει την πύλη του Ουρανού, έρχεται πλούσια η Χάρις του Θεού και ελευθερώνεται.

- **1. Η ανάγκη πνευματικού οδηγού**
 - Με την εξομολόγηση ο άνθρωπος λυτρώνεται
 - Ο Θεός θέλει ο άνθρωπος, να διορθώνεται δια του ανθρώπου
 - Χρειάζεται πνευματικός οδηγός στην πνευματική ζωή
 - Στείλτε τους ανθρώπους στον πνευματικό
 - Πνευματικός από κοντά
 - Ο πνευματικός στην οικογένεια
 - Αλλαγή πνευματικού
- **2. Για μια σωστή εξομολόγηση**
 - Να δένουμε το τραύμα μας
 - Η ανάγκη για εξομολόγηση
 - Η σωστή εξομολόγηση
 - Τα ελαφρυντικά στην εξομολόγησή μας γίνονται επιβαρυντικά για την

συνείδηση

- Μετά την εξομολόγηση
- Η εμπιστοσύνη στον πνευματικό
- Η σωστή επικοινωνία με τον πνευματικό
- **3. Ο πνευματικός ιατρός της ψυχής**
 - Ανάγκη καλών πνευματικών
 - Η διάκριση και η πείρα του πνευματικού
 - Ο πνευματικός καθορίζει κάθε πότε θα κοινωνήσει ο πιστός
 - Η χρήση των επιτιμιών
 - Η συγχωρητική ευχή
- **4. Η εργασία του πνευματικού στις ψυχές**
 - Ο χειρισμός της ψυχής είναι λεπτός
 - Να μην αναπαύουμε τον άλλον στα πάθη του
 - Αντιμέτωπιση περιπτώσεων απελπισίας
 - Αυστηρότητα στους αναιδέεις, επιείκεια στους φιλότιμους
 - Η καλωσύνη βλάπτει τον αμετανόητο
 - Ο σεβασμός της ελευθερίας του άλλου
 - Αγάπη πνευματικού προς τον εξομολογούμενο

1. Η ανάγκη πνευματικού οδηγού

Με την εξομολόγηση ο άνθρωπος λυτρώνεται

- Γέροντα, στα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού οι Χριστιανοί έκαναν δημόσια εξομολόγηση. Βοηθάει αυτό;

- Άλλα τα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού και άλλα τώρα. Σήμερα αυτό δεν βοηθάει.

- Γιατί, Γέροντα; Τότε είχαν πιο πολύ ζήλο;

- Και πιο πολύ ζήλο είχαν και δεν είχαν αυτά που έχουν σήμερα οι άνθρωποι. Τώρα, βλέπεις, τα ανδρόγυνα χωρίζουν στα καλά καθούμενα, δεν είναι όπως παλιά.

Έχουν απομακρυνθή οι άνθρωποι από το μυστήριο της εξομολογήσεως, γι' αυτό και πνίγονται από τους λογισμούς και τα πάθη. Πόσοι έρχονται και ζητούν να τους βοηθήσω σε κάποιο πρόβλημα τους, και ούτε εξομολογούνται ούτε εκκλησιάζονται! «Εκκλησιάζεσαι καθόλου;», τους ρωτάω. «Όχι», μου λένε. «Εξομολογήθηκες καμμιά φορά;». «Όχι. Ήρθα να με κάνης καλά». «Μα πως; Πρέπει να μετανοήσης για τα σφάλματά σου, να εξομολογήσαι, να εκκλησιάζεσαι, να κοινωνάς, όταν έχης ευλογία από τον πνευματικό σου, και εγώ θα κάνω προσευχή να γίνης καλά. Ξεχνάς ότι υπάρχει και άλλη ζωή και πρέπει να ετοιμασθούμε για 'κεί;». «Κοίταξε, πάτερ, αυτά που λες, εκκλησίες, άλλη ζωή κ.λπ., εμένα δεν με απασχολούν. Αυτά είναι παραμύθια. Έχω πάει σε μάγους, σε μέντιουμ και δεν μπόρεσαν να με κάνουν καλά. Έμαθα ότι εσύ μπορείς να με κάνης καλά». Άντε τώρα! Τους μιλάς για εξομολόγηση, για την

μέλλουσα ζωή, και σου λένε «αυτά είναι παραμύθια», και από την άλλη μεριά: «Βοήθησέ με, παίρνω χάπια». Εμ πως, με μαγικό τρόπο θα γίνουν καλά;

Και βλέπεις, πολλοί, ενώ έχουν προβλήματα που τα προκάλεσαν οι αμαρτίες τους, δεν πηγαίνουν στον πνευματικό που μπορεί να τους βοηθήσει θετικά, αλλά καταλήγουν να εξομολογούνται στους ψυχολόγους. Λένε το ιστορικό τους, τους συμβουλεύονται για τα προβλήματά τους και, αν έχουν να περάσουν ένα ποτάμι, τους ρίχνουν μέσα και ή πνίγονται ή βγαίνουν, αλλά που βγαίνουν... Ενώ, αν πάνε να εξομολογηθούν στον πνευματικό, θα περάσουν στην άλλη όχθη από την γέφυρα άνετα, γιατί με το μυστήριο της εξομολογήσεως ενεργεί η Χάρης του Θεού και λυτρώνονται.

- Γέροντα, μερικοί λένε: «Δεν βρίσκουμε καλούς πνευματικούς, γι' αυτό δεν πάμε να εξομολογηθούμε».

- Αυτά είναι δικαιολογίες. Κάθε πνευματικός έχει θεία εξουσία, εφόσον φοράει πετραχήλι. Τελεί το μυστήριο, έχει την θεία Χάρη και, όταν διαβάσει την συγχωρητική ευχή, ο Θεός σβήνει όλες τις αμαρτίες τις οποίες εξομολογηθήκαμε με ειλικρινή μετάνοια. Από μας εξαρτάται πόσο θα βοηθηθούμε από το μυστήριο της εξομολογήσεως. Ήρθε εκεί στο Καλύβι μια φορά κάποιος που είχε ψυχολογικά προβλήματα, με τον λογισμό ότι έχω διορατικό χάρισμα και θα μπορούσα να τον βοηθήσω. «Τι προβλέπεις, μου λέει, για μένα;». «Να βρης, του λέω, έναν πνευματικό να εξομολογήσαι, για να κοιμάσαι σαν το πουλάκι και να μην παίρνης χάπια». «Δεν υπάρχουν, μου λέει, σήμερα καλοί πνευματικοί. Παλιά υπήρχαν». Έρχονται με καλό λογισμό, ότι θα βοηθηθούν, αλλά δεν δέχονται αυτό που τους λες, και κρίμα στα ναύλα.

Βλέπω όμως και μια καινούργια τέχνη του διαβόλου. Βάζει στους ανθρώπους τον λογισμό ότι, αν κάνουν κάποιο τάμα και το εκπληρώσουν, αν πάνε και κανένα προσκύνημα, είναι εντάξει πνευματικά. Και βλέπεις πολλούς να πηγαίνουν με λαμπάδες και με τάματα στα μοναστήρια, στα προσκυνηματα, να τα κρεμάνε εκεί, να κάνουν και μεγάλους σταυρούς, να κλαίνε και λιγάκι, και να αρκούνται σ' αυτά. Δεν μετανοούν, δεν εξομολογούνται, δεν διορθώνονται, και χαίρεται το ταγκαλάκι.

- Γέροντα, ένας άνθρωπος που δεν εξομολογείται μπορεί να είναι εσωτερικά αναπαυμένος;

- Πώς να είναι αναπαυμένος; Για να νιώσει κανείς ανάπαυση, πρέπει να πετάξει τα μπάζα από μέσα του. Αυτό θα γίνει με την εξομολόγηση. Ανοίγοντας ο άνθρωπος την καρδιά του στον πνευματικό και λέγοντας τα σφάλματά του, ταπεινώνεται, και έτσι ανοίγει την πύλη του Ουρανού, έρχεται πλούσια η Χάρης του Θεού και ελευθερώνεται.

Πριν από την εξομολόγηση στην κορυφή του υπάρχει ομίχλη, βλέπει θαμπά και δικαιολογεί τα σφάλματά του. Γιατί, όταν ο νους του είναι σκοτισμένος από τις αμαρτίες, δεν βλέπει καθαρά. Με την εξομολόγηση κάνει μια «φούουου», φεύγει η ομίχλη και καθαρίζει ο ορίζοντας. Γι' αυτό, όσους έρχονται να συζητήσουμε ένα θέμα ή να μου ζητήσουν μια συμβουλή κ.λπ., αν δεν έχουν εξομολογηθεί ποτέ, τους στέλνω πρώτα να εξομολογηθούν και μετά να έρθουν να μιλήσουμε. Μερικοί μου λένε: «Γέροντα, αφού εσύ μπορείς να καταλάβεις τι πρέπει να κάνω γι' αυτό το θέμα, πες μου». «Και να καταλάβω εγώ τι πρέπει να κάνης, τους λέω, δεν θα καταλάβης εσύ τι θα σου πω. Γι' αυτό πήγαινε πρώτα να εξομολογηθείς και ύστερα έλα να συζητήσουμε». Γιατί, πώς να επικοινωνήσης και να συνεννοηθείς με έναν άνθρωπο, όταν βρίσκεται σε άλλη συχνότητα;

Με την εξομολόγηση πετάει ο άνθρωπος από μέσα του ό,τι άχρηστο έχει και καρποφορεί πνευματικά. Μια μέρα έσκαβα τον κήπο μου, για να φυτέψω λίγες ντοματιές. Εκείνη την ώρα ήρθε κάποιος και μου λέει: «Τι κάνεις, Γέροντα;». «Τι να κάνω; του λέω, εξομολογώ τον κήπο μου». «Καλά, Γέροντα, μου λέει, χρειάζεται και ο κήπος εξομολόγηση;». «Ασφαλώς χρειάζεται. Έχω διαπιστώσει πως, όταν τον εξομολογώ, βγάζω δηλαδή έξω πέτρες, αγριάδες, αγκάθια κ.λπ., τότε βγάζει επίσημα κηπευτικά, αλλιώς οι ντομάτες γίνονται κιτρινιάρικες, καχεκτικές!»...

Ο Θεός θέλει ο άνθρωπος, να διορθώνεται δια του ανθρώπου

- Γέροντα, όταν αντιμετωπίζω ένα θέμα και προσεύχωμαι γι' αυτό, πως θα καταλάβω ποιο είναι το θέλημα του Θεού;

- Το θέλημα του Θεού δεν βρίσκεται έτσι. Καλύτερα να ρωτάς για ένα πρόβλημά σου. Να μη ζητάς πληροφορία από τον Θεό, εφόσον μπορείς να συμβουλευθείς κάποιον άνθρωπο, γιατί μπορεί να πλανηθείς. Κάποιος πήγαινε σε μια εκκλησία, στεκόταν μπροστά στο εικονοστάσι και έλεγε: «Παναγία μου, να πάρω χρήματα από το κουτί;». Του έλεγε ο λογισμός: «Πάρ' τα». «Ναι, θα τα πάρω», έλεγε και έπαιρνε τα χρήματα. Μια-δυο-τρεις φορές, ένας επίτροπος προβληματίσθηκε. «Τι γίνεται; Λέει. Κάποιος πρέπει να παίρνη τα χρήματα» και πήγε να παρακολουθήση. Τι να δη; Σε λίγο ήρθε αυτός και επανέλαβε τα ίδια: «Παναγία μου, να πάρω τα χρήματα από το κουτί;... Ναι, θα τα πάρω», είπε, οπότε τον έπιασε ο επίτροπος.

Πάντοτε, όταν υπάρχει άνθρωπος πνευματικός, τον οποίο μπορείς να ρωτήσεις, πρέπει να ρωτήσεις. Όταν δεν υπάρχει άνθρωπος να ρωτήσεις - λ.χ. βρίσκεσαι στην έρημο -, αλλά υπάρχει μέσα σου η δίψα της υπακοής, τότε ο Καλός Θεός γίνεται ο ίδιος Γέροντας και σε φωτίζει και σε πληροφορεί. Δεν μπορείς, ας υποθέσουμε, να βρης κάποιον, για να σου εξηγήση ένα χωρίο από την Αγία Γραφή; Τότε σε φωτίζει ο Θεός και το καταλαβαίνεις.

- Γέροντα, πως θα καταλάβη κανείς, αν κάτι που συμβαίνει στον αγώνα του είναι από τον πειρασμό ή από δική του απροσεξία;

- Θα πάη να ρωτήσει.

- Δηλαδή μόνος του δεν μπορεί να το καταλάβη;

- Και να καταλαβαίνη κάτι, δεν μπορεί να είναι σίγουρος. Εδώ και ένας που έχει εμπειρία, πάει και ρωτάει κάποιον άλλον. Εγώ για ένα ατομικό μου θέμα πάντοτε θα ρωτήσω. Την δική μου λύση, και σοφώτερη να είναι, την θεωρώ την μεγαλύτερη βλακεία, όταν πρόκειται για προσωπικό μου θέμα. Ούτε πάω σε κάποιον που ξέρει τι με αναπαύει, αλλά σε κάποιον που δεν ξέρει. Βλέπεις, και ένας γιατρός, για να είναι σίγουρος ότι έκανε καλή διάγνωση σε μια δύσκολη περίπτωση, συμβουλευεται και άλλον γιατρό, πόσο μάλλον ένας φοιτητής! Όσο πνευματικός άνθρωπος κι αν είναι κανείς, και όσο καλή τακτοποίηση κι αν κάνει μόνος του στα θέματά του, δεν μπορεί να αναπαυθή, γιατί ο Θεός θέλει ο άνθρωπος να βοηθιέται από τον άνθρωπο και να διορθώνεται δια του ανθρώπου. Τα οικονομάει έτσι ο Καλός Θεός, για να ταπεινώνεται ο άνθρωπος. Πρέπει να εκθέτη κανείς τους λογισμούς του και τις καταστάσεις που περνάει στον πνευματικό του, να τον συμβουλευεται και να μην αποφασίζει μόνος του για τα δύσκολα θέματα ούτε να αντιμετωπίζει

μόνος τους τις δυσκολίες που συναντάει στον αγώνα του, κάνοντας πρόβες στον εαυτό του, γιατί ο πειρασμός θα τον μπερδέψει και θα του δημιουργήσει προβλήματα. Μερικοί φθάνουν στο σημείο να βάζουν μόνοι τους κανόνα στον εαυτό τους. Είναι πολύ επικίνδυνα αυτά τα πράγματα.

Όποιος δεν έχει πνευματικό, για να τον συμβουλευτείται στην πνευματική του πορεία, μπερδεύεται, κουράζεται, καθυστερεί και δύσκολα θα φθάσει στον προορισμό του. Αν δίνει μόνοι του λύση στα προβλήματά του, όσο σοφός και αν είναι, επειδή κινείται με αυτοπεποίθηση και υπερηφάνεια, μένει σκοτισμένος. Ενώ, όποιος ταπεινώνεται και πηγαίνει με εμπιστοσύνη και αυταπάρνηση στον πνευματικό και ζητά την γνώμη του, βοηθιέται και του δίνει την σωστή απάντηση. Να, όταν έρχεται κάποιος με ευλάβεια, με τον λογισμό πως είμαι άγιος, ενώ εγώ είμαι τενεκές, έχω προσέξει ότι νιώθω μέσα μου μια αλλοίωση και αυτή που του λέω δεν είναι δικά μου. Από αυτό καταλαβαίνω ξεκάθαρα ότι ο άνθρωπος αυτός έχει έρθει με ευλάβεια, και ο Θεός, για να μην τον αδικήσει, δίνει σ' εμένα αυτήν την καλή κατάσταση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, αν πρόκειται για ένα σοβαρό θέμα, ο Θεός σε πληροφορεί και μπορείς να του πεις τι θα συμβή, τότε θα συμβή και πώς να το αντιμετωπίση.

Χρειάζεται πνευματικός οδηγός στην πνευματική ζωή

Σήμερα το πιο απαραίτητο είναι να βρουν οι άνθρωποι έναν πνευματικό, να εξομολογούνται, να του έχουν εμπιστοσύνη και να τον συμβουλευονται. Αν έχουν πνευματικό και βάλουν ένα πρόγραμμα με προσευχή και λίγη μελέτη, εκκλησιάζονται, κοινωνούν, τότε δεν έχουν τίποτε να φοβηθούν σ' αυτήν την ζωή.

Η ψυχή πρέπει να παρακολουθήται από τον πνευματικό, για να μη λαθέψει τον δρόμο της. Μπορεί να βοηθήσει στον αγώνα λ.χ. και η πνευματική μελέτη, αλλά, αν κανείς δεν έχει πνευματικό οδηγό, μπορεί να δίνει δικές του ερμηνείες σ' αυτά που διαβάζει, και να πλανηθεί. Βλέπεις, και όταν κάποιος πάει κάπου με το αυτοκίνητό του και δεν γνωρίζει καλά τον δρόμο, μπορεί να συμβουλευτεί τον χάρτη, αλλά σταματάει κιόλας και ρωτάει, για να μην πάρει λάθος δρόμο. Ξεκινάει, ας υποθέσουμε, από την Αθήνα να πάει στην Φλώρινα. Έχει χάρτη και τον παρακολουθεί, αλλά ρωτάει και σε κανένα περίπτερο αν πηγαίνει καλά, αν ο δρόμος είναι καλός, γιατί σε καμιά διασταύρωση υπάρχει κίνδυνος να πάρει άλλο δρόμο και να βρεθεί στην Καβάλα ή σε κάποιον γκρεμό να κινδυνέψει να σκοτωθεί. Φυσικά, μπορεί κάποιος να ρωτήσει, αλλά να μην πάρει τον δρόμο που θα του πουν, και να βρεθεί τελικά αλλού, ή να μην προσέξει τα επικίνδυνα σημεία, και να πάθει κακό. Όποιος όμως του δείξει τον δρόμο και συγχρόνως του πη: «πρόσεξε, στο τάδε σημείο έχει μια στροφή επικίνδυνη, εκεί έχει έναν γκρεμό...», εκείνος θα έχει το μισθό του. Το ίδιο, θέλω να πω, πρέπει να γίνεται και στην πνευματική ζωή. Είναι απαραίτητο ο πιστός να έχει πνευματικό που θα τον καθοδηγή με τις συμβουλές του και θα τον βοηθήσει δια του μυστηρίου της εξομολόγησης. Έτσι μόνον μπορεί να ζήσει ορθόδοξη πνευματική ζωή και να είναι σίγουρος ότι βρίσκεται στον σωστό δρόμο.

Τον πνευματικό οδηγό φυσικά κανείς θα τον διαλέξει. Δεν θα εμπιστευθεί στον οποιονδήποτε την ψυχή του. Όπως για την υγεία του σώματος ψάχνει να βρει καλό γιατρό, έτσι και για την υγεία της ψυχής του θα ψάξει να βρει κάποιον καλό πνευματικό και θα πηγαίνει σ' αυτόν, τον γιατρό της ψυχής, τακτικά.

Στείλτε τους ανθρώπους στον πνευματικό

- Γέροντα, πολλές φορές οι άνθρωποι βλέποντας ράσο μας λένε τον πόνο τους, το πρόβλημά τους, ακόμη και εξομολόγηση. Ποια πρέπει να είναι η στάση μας απέναντί τους;

- Εξ αρχής, όταν απευθύνονται σ' εσάς για κάποιο πρόβλημά τους, να τους ρωτήσετε: «Έχετε πνευματικό;». Κι εγώ στους ανθρώπους που έρχονται εκεί στο Καλύβι να με ρωτήσουν για κάποιο θέμα λέω: «Εγώ δεν είμαι πνευματικός· να πάτε στον πνευματικό σας και να κάνετε ό,τι σας πη εκείνος». Πρέπει να μετανοήσουν οι άνθρωποι και να έχουν έναν πνευματικό να εξομολογούνται, για να κοπούν τα δικαιώματα του διαβόλου. Να ακούση η μοναχή μια φορά κάποια πονεμένη γυναίκα που έχει ένα πρόβλημα και μετά να την στείλη στον πνευματικό, αυτό το καταλαβαίνω. Όχι όμως να συνεχίζη να συζητάη μαζί της. Ή, αν μία γυναίκα δεν αναπαύεται στον πνευματικό της ή δεν έχη πάει ποτέ για εξομολόγηση ή βρίσκεται σε κατάσταση απελπισίας, ας την ακούση μια φορά και πάλι να την στείλη στον πνευματικό και να της πη ότι εκείνη θα εύχεται.

Εκτός που δεν έχει υποχρέωση η μοναχή να τους βοηθήση κατ' αυτόν τον τρόπο, ακούγοντας δηλαδή συνεχώς τα προβλήματά τους, δεν βοηθιούνται κιόλας έτσι οι άνθρωποι. Γιατί ο άνθρωπος παθαίνει τριών ειδών αλλοιώσεις: από τον εαυτό του, από τους άλλους και από τον διάβολο. Έρχονται εδώ, βρίσκουν μια παρηγοριά ανθρώπινη, αλλά, μόλις φύγουν από το Μοναστήρι και πάνε σπίτι, γυρίζουν πάλι στο δικό τους και αρχίζουν τα ίδια. Και οι γυναίκες και οι άνδρες να πάνε στον πνευματικό τους. Δεν είναι σωστό να λένε τα θέματά τους στην καλόγρια. Γιατί μετά λένε: «τα είπα· είμαι εντάξει», αναπαύουν ψεύτικα τον λογισμό τους και δεν πάνε στον πνευματικό. Αυτό είναι τέχνασμα του διαβόλου, για να μην εξομολογούνται.

Πρέπει να καταλάβετε ποια είναι η αποστολή σας ως μοναχές και να μην πάτε να κάνετε δήθεν ιεραποστολή, επειδή δεν έχετε καταλάβει την καλογερική αποστολή. Ως μοναχοί έχουμε υποχρέωση να κάνουμε προσευχή για τα προβλήματα των άλλων· δεν είμαστε όμως υποχρεωμένοι να ασχοληθούμε με τα προβλήματά τους. Ο πνευματικός έχει υποχρέωση να το κάνη αυτό, έχει και ευθύνη. Αν συζητούν μ' εσάς, φορτώνουν σ' εσάς την ευθύνη. Εκείνος μπορεί να τους παρακολουθή από κοντά και να δίνη λύση στα προβλήματά τους. Χρειάζεται δηλαδή δουλειά. Αυτή η δουλειά δεν είναι των μοναχών. Από μας μόνον προσευχή να ζητάνε. Ας στέλνουν κανένα γράμμα με ονόματα, να κάνουμε κανένα κομποσχοίνι.

Πνευματικός από κοντά

Όπως κανείς φροντίζει ο οικογενειακός γιατρός να βρίσκεται, όσο το δυνατόν, κοντά του, έτσι πρέπει να φροντίση και ο πνευματικός να βρίσκεται κοντά του. Ένας γιατρός, όταν είναι κοντά στον άρρωστο, μπορεί να τον βοηθήση καλύτερα από καθηγητές πανεπιστημίου - έστω και αν δεν έχη τόση πείρα -, γιατί μπορεί να τον παρακολουθή συστηματικά και, αν χρειασθή, θα τον στείλη στον ειδικό γιατρό. Μου έκανε εντύπωση το εξής, όταν ήμουν στο Σανατόριο [\[1\]](#): Πολλοί πλούσιοι που είχαν φυματίωση έμεναν στο σπίτι τους και πήγαιναν εκεί καθηγητές πανεπιστημίου, για να τους κάνουν θεραπεία. Αποδείχθηκε όμως ότι η θεραπεία δεν είχε κανένα αποτέλεσμα, γιατί δεν μπορούσαν να τους παρακολουθούν συστηματικά. Γι' αυτό αναγκάσθηκαν να

δημιουργήσουν στο Σανατόριο ξεχωριστά τμήματα, για να νοσηλεύονται εκεί, ώστε να παρακολουθούνται συστηματικά.

Θέλω να πω ότι, όπως ο γιατρός από κοντά παρακολουθεί τον άρρωστο, όταν του δίνει κάποια θεραπεία, βλέπει αν τα φάρμακα που του έδωσε τον βοηθούν ή έχουν παρενέργειες κ.λπ., και ανάλογα αυξάνει ή ελαττώνει την δόση και, αν χρειασθεί, μπορεί ακόμη και να αλλάξει την θεραπεία, έτσι και ο πνευματικός πρέπει από κοντά να παρακολουθή την ψυχή, γιατί κατά καιρούς παρουσιάζει διάφορες αλλαγές και αντιδράσεις, τις οποίες από μακριά δεν μπορεί να παρακολουθήσει, για να τον βοηθήσει αποτελεσματικά. Μια φορά είχα πει σε μια ψυχή που είχε έναν πειρασμό: «Θα κάνης αυτό και θα δης ότι θα το ξεπεράσης». Πράγματι μ' άκουσε και το ξεπέρασε. Μετά από λίγο καιρό είχε έναν τελείως αντίθετο πειρασμό, τον αντιμετώπισε με τον ίδιο τρόπο και ταλαιπωρήθηκε! Μπορούσε η ευλογημένη να στείλη έναν άνθρωπο ή να γράψει ένα γράμμα, για να με ρωτήσει τι έπρεπε να κάνει, αφού αντιμετώπιζε άλλη δυσκολία. Θα της έδινά άλλο φάρμακο, δηλαδή άλλη συμβουλή. Δυσκολεύτηκε να με ρωτήσει, επειδή ήμουν μακριά. Γι' αυτό εγώ από μακριά δεν συνηθίζω να δίνω συμβουλές, αν δεν γνωρίζω καλά τον άνθρωπο και δεν έχω στενή επικοινωνία μαζί του.

Ο πνευματικός στην οικογένεια

- Γέροντα, ποια βιβλία μπορούν να βοηθήσουν τους συζύγους;

- Εκείνο που βοηθάει το ανδρόγυνο είναι να μη δικαιολογή ο καθένας τον εαυτό του. Αν δικαιολογούν τον εαυτό τους, όσα πνευματικά βιβλία κι αν διαβάσουν, δεν ωφελούνται. Αν έχουν καλή διάθεση, έχουν πνευματικό και του κάνουν υπακοή, δεν θα έχουν προβλήματα. Χωρίς πνευματικό διαιτητή δεν γίνεται.

Το καλύτερο είναι να έχουν τα ανδρόγυνα τον ίδιο πνευματικό. Όχι άλλον πνευματικό ο άνδρας και άλλον η γυναίκα. Δύο ξύλα, αν τα πελεκήσουν δύο μαραγκοί, όπως νομίζει ο καθένας, δεν θα μπορέσουν ποτέ να εφαρμόσουν. Ενώ, όταν έχουν τον ίδιο πνευματικό, ο πνευματικός πελεκάει τα εξογκώματα – τα ελαττώματα – του ενός, πελεκάει και τα εξογκώματα του άλλου, και έτσι εξομαλύνονται οι δυσκολίες. Αλλά σήμερα, ακόμη και ανδρόγυνα που ζουν πνευματικά, έχουν διαφορετικό πνευματικό. Σπάνια έχουν και οι δυο τον ίδιο πνευματικό, γι' αυτό και δεν βοηθιούνται. Έχω υπ' όψιν μου ανδρόγυνα που ταίριαζαν, αλλά δεν είχαν τον ίδιο πνευματικό, για να τους βοηθήσει, και χώρισαν. Και άλλο που, ενώ δεν ταίριαζαν, επειδή είχαν τον ίδιο πνευματικό, έζησαν αρμονικά.

Βέβαια, όταν έχει όλη η οικογένεια τον ίδιο πνευματικό, αυτό είναι ακόμη καλύτερο. Ο πνευματικός θα τους ακούσει όλους και θα χειρισθεί ανάλογα το θέμα. Άλλοτε θα ζορίσει τον πατέρα ή την μητέρα, άλλοτε θα καλέσει τα παιδιά, αν δεν μπορεί να βγάλει συμπέρασμα από αυτά που του λένε οι γονείς. Ή, αν το ανδρόγυνο έχει προβλήματα και φταίει λ.χ. η γυναίκα, μπορεί να καλέσει τον άνδρα, για να τον συμβουλευτεί πως πρέπει να φερθεί, ή να ζητήσει από κάποιον συγγενή τους ή γνωστό τους να βοηθήσει διακριτικά.

Αλλαγή πνευματικού

- Γέροντα, όταν κανείς αναγκασθή για κάποιον λόγο να αλλάξει πνευματικό, χρειάζεται να εξομολογηθή πάλι αμαρτίες που έχει εξομολογηθή;
- Καλά είναι να ενημερώση τον καινούργιο πνευματικό, όπως ο ασθενής, όταν αλλάζει γιατρό, λέει πάλι το ιστορικό του, για να μπορέση ο γιατρός να τον βοηθήση καλύτερα.
- Γέροντα, όταν κάποιος θέλη να αλλάξει πνευματικό και μας ρωτάη αν είναι σωστό, τι πρέπει να πούμε;
- Να πάρη ευλογία από τον πνευματικό του. Δεν είναι καλό να αλλάζει κανείς εύκολα πνευματικό. Μια οικοδομή δεν θα γίνη ποτέ σωστή, αν αλλάζουν συνέχεια οι μηχανικοί και οι οικοδόμοι.

Παλιά πήγαιναν οι άνθρωποι σε Γέροντες, για να ζητήσουν συμβουλή για ένα θέμα που τους απασχολούσε και να βοηθηθούν. Σήμερα πολλοί δεν πάνε για συμβουλή, αλλά για να δικαιολογήσουν τον εαυτό τους ή για να πουν ότι συμβουλευτήκαν και τον τάδε Γέροντα. «Πήγα στον τάδε και στον τάδε, ρώτησα και τον πατέρα Παΐσιο γι' αυτό το θέμα», λέει ο άλλος, και εγώ μπορεί να τον μάλωσα ή να ήρθε μέχρι την πόρτα και να μη χτύπησε! Έτσι καταλήγουν να γυρίζουν από τον έναν πατέρα στον άλλον, χωρίς να έχουν κάποιον μόνιμο πνευματικό, με αποτέλεσμα να μπερδεύονται.

Άλλοι πάλι κάνουν ένα σφάλμα και δεν πάνε να το πουν στον πνευματικό τους, αλλά πάνε και το λένε σε άλλον πνευματικό, για να μη χάσουν την αξιοπρέπειά τους. Μετά από λίγο καιρό κάνουν το ίδιο σφάλμα και το λένε σε άλλον, ύστερα σε άλλον, και τελικά παρουσιάζονται στον έναν πνευματικό ότι το έκαναν μια φορά, στον άλλο μια φορά, και έτσι συνεχίζουν να σφάλλουν και μένουν αδιόρθωτοι.

Είναι και μερικοί, έχω παρατηρήσει, οι οποίοι αποφεύγουν να πουν κάτι στον πνευματικό τους, αν και ξέρουν ότι θα τους βοηθήση και δεν πρόκειται να το διαδώση, και το λένε σε κάποιον γνωστό τους, που δεν μπορεί να τους βοηθήση και που σίγουρα θα το πη και σε άλλους. Θυμάμαι, όταν ήμουν αρχάριος μοναχός στο Κοινόβιο [\[iii\]](#), είχε έρθει κάποιος να κοινοβιάση. Κάθησε ένα διάστημα και μετά είχε λογισμούς να φύγη. Στον ηγούμενο δεν πήγε να πη τους λογισμούς του ούτε σε κανέναν άλλον πνευματικό πατέρα, αλλά τα είπε σε έναν εργάτη από την Ιερισσό, που εργαζόταν στο μοναστήρι. Ήμουν και εγώ εκεί κοντά, όταν του τα έλεγε· καθάριζα κρεμμύδια έξω από την κουζίνα. Άρχισε λοιπόν από δύο μέτρα πιο πέρα να του κάνη εξομολόγηση δυνατά. «Μετάνοιωσα που έγινα μοναχός». «Όταν ήρθες, δεν δοκίμασες;», τον ρωτάει ο εργάτης. «Δοκίμασα δύο χρόνια». «Καλά, γιατί δεν έφυγες νωρίτερα;». «Να, δεν έφυγα». «Με το ζόρι σε έκαναν καλόγερο;». «Όχι, ήθελα και εγώ». «Καλά, του λέει, τα είπες αυτά στον ηγούμενο;». «Όχι», του απαντά. «Σ' εμένα που τα λες, τι θα ωφεληθής;», του λέει. Του είχε πει ολόκληρο το ιστορικό του. Βλέπετε; Στον ηγούμενο που έπρεπε να τα πη, για να βοηθηθή, δεν τα είπε και πήγε να εξομολογηθή στον εργάτη. Και εκείνος θα τα έλεγε το Σαββατοκύριακο στο καφενείο στην Ιερισσό, για να γελάσουν, και θα γέμιζε το χωριό. Και να πης πως ήταν λειψός; Ξέρετε πόσα λεξικά είχε; Τα αρχαία ελληνικά τα ήξερε απταιστως.

- Γέροντα, μπορεί ένας λαϊκός να ρωτήση για ένα πρόβλημά του ή για έναν πειρασμό του κάποιον πνευματικό αδελφό του, αν ο πνευματικός του απουσιάζη;

- Δεν μπορεί να τηλεφωνήσει στον πνευματικό του; Ο αδελφός άλλοτε μπορεί να βοηθήσει και άλλοτε δεν μπορεί να βοηθήσει ή, παρά την καλή του διάθεση, μπορεί ακόμη και να τον βλάψει. Σε μια ανάγκη με ένα τηλεφώνημα στον πνευματικό βολεύονται τα πράγματα. Και αν δεν μπορεί να επικοινωνήσει με τον πνευματικό του και είναι κάτι σοβαρό και επείγον, ας ρωτήσει έναν άλλον πνευματικό. Καλά είναι να τον έχει ρωτήσει εκ των προτέρων ποιον πνευματικό μπορεί να συμβουλευθεί σε τέτοια περίπτωση, ώστε να πάει σε κάποιον που έχει το ίδιο πνεύμα, Γιατί κάθε μοναχός έχει δικό του σχέδιο. Μπορεί να είναι καλό και το ένα σχέδιο και το άλλο, αλλά είναι διαφορετικά.

2. Για μια σωστή εξομολόγηση

Να δένουμε το τραύμα μας

- Γέροντα, όταν στον αγώνα μου έχω πτώσεις, πανικοβάλλομαι.

- Μη φοβάσαι. Αγώνας είναι και θα έχουμε και τραύματα. Με την εξομολόγηση αυτά θεραπεύονται. Βλέπεις, οι στρατιώτες στον πόλεμο, όταν τραυματίζονται επάνω στην μάχη, τρέχουν αμέσως στον γιατρό, δένουν το τραύμα τους και συνεχίζουν να πολεμούν φιλότιμα. Εν τω μεταξύ αποκτούν και πείρα από τον τραυματισμό και προφυλάγονται καλύτερα, ώστε να μην ξανατραυματισθούν. Έτσι και εμείς, όταν τραυματιζώμαστε πάνω στον αγώνα μας, δεν πρέπει να δειλιάζουμε, αλλά να τρέχουμε στον γιατρό – στον πνευματικό -, να του δείχνουμε το τραύμα μας, να θεραπευώμαστε πνευματικά, και πάλι να συνεχίζουμε «τον καλόν αγώνα»^[iii]. Κακό είναι, όταν δεν ψάχνουμε να βρούμε τους φοβερούς εχθρούς της ψυχής, τα πάθη, και δεν αγωνιζώμαστε, για να τους εξοντώσουμε.

- Γέροντα, μερικοί από φιλότιμο δεν πάνε να εξομολογηθούν. «Αφού μπορεί να ξανακάνω το ίδιο σφάλμα, λένε, για ποιο λόγο να πάω να το εξομολογηθώ; για να κοροϊδεύω τον παπά;».

- Αυτό δεν είναι σωστό! Είναι σαν να λήη ένας στρατιώτης, όταν τραυματίζεται: «Αφού ο πόλεμος δεν τέλειωσε και μπορεί πάλι να τραυματισθώ, γιατί να δέσω το τραύμα μου;». Αλλά, αν δεν το δέσει, θα πάθει αιμορραγία και θα πεθάνει. Μπορεί από φιλότιμο να μην πηγαίνουν να εξομολογηθούν, τελικά όμως αχρηστεύονται. Ο διάβολος, βλέπεις, εκμεταλλεύεται και τα χαρίσματα. Αν δεν καθαρίζουμε με την εξομολόγηση την ψυχή μας, όταν πέφτουμε και λερωνώμαστε, με τον λογισμό ότι πάλι θα πέσουμε και θα λερωθούμε, προσθέτουμε λάσπες πάνω στις παλιές λάσπες και είναι δύσκολο μετά να καθαρίσουν.

Η ανάγκη για εξομολόγηση

- Γέροντα, ο Όσιος Μάρκος ο Ασκητής λέει: «Ο γνωστικός εξομολογείται στον Θεό όχι με την απαρίθμηση των παραπτωμάτων του, αλλά με την υπομονή των επερχομένων θλίψεων»^[iv]. Τι εννοεί;

- Και το ένα πρέπει να γίνεται και το άλλο. Εξομολογείται ο πιστός στον πνευματικό, εξομολογείται και πριν από την προσευχή ταπεινά στον Θεό, απογυμνώνοντας τον εαυτό του: «Θεέ μου, έσφαλα, είμαι τέτοιος, τέτοιος». Συγχρόνως όμως δέχεται και τις θλίψεις που του συμβαίνουν σαν φάρμακο. Ο Άγιος δεν λέει να μην κάνει την πρώτη και την δεύτερη εξομολόγηση, αλλά μόνο να υπομένει τις θλίψεις. Τι θα πη «εξομολογούμαι;». Δεν θα πη «ομολογώ

έξω αυτό που έχω μέσα μου»; Αν έχης μέσα στο καλά, «εξομολογείσαι τω Κυρίω»[\[v\]](#), δηλαδή δοξολογείς τον Θεό. Αν έχης κακά, εξομολογείσαι τις αμαρτίες σου.

- Γέροντα, την πρώτη φορά που θα πάη κανείς για εξομολόγηση, θα μιλήση στον πνευματικό για όλη την προηγούμενη ζωή του;

- Την πρώτη φορά θα κάνη μια γενική εξομολόγηση. Όπως ο ασθενής, όταν μηη στο νοσοκομείο, δίνει το ιστορικό του, π.χ. λέει: «είχα μια πάθηση στους πνεύμονες, αλλά τώρα έχει περάσει, έχω κάνει μια εγχείρηση με ολική ή τοπική νάρκωση κ.λπ.», έτσι και στην πρώτη εξομολόγηση, ας προσπαθήση κανείς να πη στον πνευματικό λεπτομέρειες από την ζωή του, και εκείνος θα βρη την πληγή, για να την θεραπεύση. Πολλές φορές ένα χτύπημα, που δεν του δίνεις σημασία, έχει ύστερα συνέπειες. Βέβαια, την πρώτη φορά που θα πάη στον πνευματικό, θα έχη να πη, ας υποθέσουμε, εκατό αμαρτίες. Την δεύτερη θα έχη να πη εκατόν δέκα, γιατί θα τον πολεμήση περισσότερο ο διάβολος, επειδή εξομολογήθηκε και του χάλασε τη δουλειά. Την Τρίτη φορά μπορεί να πη εκατόν πενήντα, αλλά ύστερα θα ελαττώνεται συνέχεια ο αριθμός, μέχρι που θα πηγαίνη για εξομολόγηση και θα έχη να πη ελάχιστες αμαρτίες.

Η σωστή εξομολόγηση

- Γιατί μερικές φορές, ενώ η συνείδηση μας ελέγχει, δεν κάνουμε τον ανάλογο αγώνα, για να διορθωθούμε;

- Αυτό μπορεί να συμβή και από ένα τσάκισμα ψυχικό. Όταν είναι κανείς πανικοβλημένος από κάποιον πειρασμό, θέλει να αγωνισθή, αλλά δεν έχει διάθεση, δεν έχει ψυχική δύναμη. Τότε πρέπει να τακτοποιηθή εσωτερικά με την εξομολόγηση. Με την εξομολόγηση παρηγοριέται, τονώνεται και ξαναβρίσκει με την Χάρη του Θεού το κουράγιο για αγώνα. Αν δεν τακτοποιηθή, μπορεί να του έρθη και άλλος πειρασμός, οπότε, θλιμμένος όπως είναι, τσακίζεται περισσότερο, τον πνίγουν οι λογισμοί, απελπίζεται και μετά δεν μπορεί να αγωνισθή καθόλου.

- Και αν αυτό συμβαίνη συχνά;

- Αν συμβαίνη συχνά, πρέπει ο άνθρωπος να τακτοποιήται συχνά, να ανοίγη την καρδιά του στον πνευματικό, για να παίρνη κουράγιο. Και όταν τακτοποιηθή, πρέπει να βάλη την μηχανή να τρέξη, να αγωνισθή φιλότιμα και εντατικά, για να πάρη καταπόδι τον έξω από 'δώ.

- Γέροντα, όταν δεν αισθάνωνται την ανάγκη για εξομολόγηση, τι φταίει;

- Μήπως δεν παρακολουθείς τον εαυτό σου; Η εξομολόγηση είναι μυστήριο. Να πηγαίνης και απλά να λες τις αμαρτίες σου. Γιατί, τι νομίζεις; Πείσμα δεν έχεις; Εγωισμό δεν έχεις; Δεν πληγώνεις την αδελφή; Δεν κατακρίνεις; Μήπως εγώ τι πηγαίνω και λέω; «Θύμωσα, κατέκρινα...» και μου διαβάζει ο πνευματικός την συγχωρητική ευχή. Αλλά και οι μικρές αμαρτίες έχουν και αυτές βάρος. Όταν πήγαιναν στον Παπα-Τύχωνα[\[vi\]](#) να εξομολογηθώ, δεν είχα τίποτα σοβαρό να πω και μου έλεγε: «Αμμούδα, παιδάκι μου, αμμούδα»! Οι μικρές αμαρτίες μαζεύονται και κάνουν ένα σωρό αμμούδα, που είναι όμως βαρύτερη από μια μεγάλη πέτρα. Ο άλλος που έχει κάνει ένα αμάρτημα μεγάλο, το σκέφτεται συνέχεια, μετανοεί και ταπεινώνεται. Εσύ έχεις πολλά μικρά. Εάν όμως εξετάσης τις συνθήκες με τις οποίες εσύ μεγάλωσες και τις συνθήκες με τις οποίες μεγάλωσε ο άλλος, θα δης ότι είσαι χειρότερη από

εκείνον. Να προσπαθής επίσης να είσαι συγκεκριμένη στην εξομολόγησή σου. Δεν φθάνει να πη κανείς λ.χ. «ζηλεύω, θυμώνω κ.λπ.», αλλά πρέπει να πη τις συγκεκριμένες πτώσεις του, για να βοηθηθεί. Και, όταν πρόκειται για κάτι βαρύ, όπως η πονηριά, πρέπει να πη και πως σκέφθηκε και πως ενήργησε· αλλιώς κοροϊδεύει τον Χριστό. Αν ο άνθρωπος δεν ομολογή την αλήθεια στον πνευματικό, δεν του αποκαλύπτει το σφάλμα του, για να μπορέσει να τον βοηθήσει, παθαίνει ζημιά, όπως και ο άρρωστος κάνει μεγάλο κακό στην υγεία του, όταν κρύβει την πάθησή του από τον γιατρό. Ενώ, όταν εκθέτη τον εαυτό του όπως ακριβώς είναι, τότε ο πνευματικός μπορεί να τον γνωρίσει καλύτερα και να τον βοηθήσει πιο θετικά.

Ύστερα, όταν κανείς αδικήσει ή πληγώσει με την συμπεριφορά του έναν άνθρωπο, πρέπει πρώτα να πάη να του ζητήσει ταπεινά συγχώρηση, να συμφιλιωθεί μαζί του, και έπειτα να εξομολογηθεί την πτώση του στον πνευματικό, για να λάβει την άφεση. Έτσι έρχεται η Χάρις του Θεού. Αν πη το σφάλμα του στον πνευματικό, χωρίς προηγουμένως να ζητήσει συγχώρηση από τον άνθρωπο που πλήγωσε, δεν είναι δυνατόν να ειρηνεύσει η ψυχή του, γιατί δεν ταπεινώνεται. Εκτός αν ο άνθρωπος που πλήγωσε έχει πεθάνει ή δεν μπορεί να τον βρει, γιατί άλλαξε κατοικία και δεν έχει την διεύθυνσή του, για να του ζητήσει, έστω και γραπτώς, συγγνώμη, αλλά έχει διάθεση να το κάνει, τότε ο Θεός τον συγχωρεί, γιατί βλέπει την διάθεσή του.

- Αν, Γέροντα, ζητήσουμε συχώρηση και δεν μας συγχωρήσει;

- Τότε να κάνουμε προσευχή να μαλακώσει ο Θεός την καρδιά του. Υπάρχει όμως περίπτωση να μη βοηθήσει ο Θεός να μαλακώσει η καρδιά του, γιατί, αν μας συγχωρήσει, μπορεί να ξαναπέσουμε στο ίδιο σφάλμα.

- Γέροντα, όταν κανείς κάνει ένα σοβαρό σφάλμα, υπάρχει περίπτωση να μην μπορέσει να το εξομολογηθεί αμέσως;

- Γιατί να το αφήσει; Για να ξινίσει; Όσο κρατάς ένα χαλασμένο πράγμα, τόσο χαλάει. Γιατί να αφήσει να περάσουν ένας-δύο μήνες, για να πάη στον πνευματικό να το εξομολογηθεί; Να πάη το συντομότερο. Αν έχει μια πληγή ανοιχτή, θα αφήσει να περάσει ένας μήνας, για να την θεραπεύσει; Ούτε να περιμένει να πάη, όταν θα έχει πολύ χρόνο ο πνευματικός, για να έχει πιο πολλή άνεση. Αυτό το ένα σφάλμα, τακ-τακ να το λείη αμέσως και μετά, όταν ο πνευματικός θα έχει χρόνο, να πηγαίνει για πιο πολύ, για μια συζήτηση κ.λπ.

Δεν χρειάζεται ώρα πολλή, για να δώσω εικόνα του εαυτού μου. Όταν η συνείδηση δουλεύει σωστά, δίνει ο άνθρωπος με δυο λόγια εικόνα της καταστάσεώς του. Όταν όμως υπάρχει μέσα του σύγχυση, μπορεί να λείη πολλά και να μη δίνει εικόνα. Να, βλέπω, μερικοί μου γράφουν ολόκληρα τετράδια, είκοσι-τριάντα σελίδες αναφοράς με μικρά γράμματα, και μερικές σελίδες υστερόγραφο... Όλα αυτά που γράφουν, μπορούσαν να τα βάλουν σε μια σελίδα.

Τα ελαφρυντικά στην εξομολόγησή μας γίνονται επιβαρυντικά για την συνείδηση

- Όταν, Γέροντα, κατά την εξομολόγησή μιας αμαρτίας δεν νιώθω κανείς τον πόνο που ένιωσα, όταν έκανε την αμαρτία, σημαίνει ότι δεν υπάρχει πραγματική μετάνοια;

- Αν έχει περάσει καιρός από τότε που έκανε αυτήν την αμαρτία, επουλώνεται

η πληγή, γι' αυτό δεν νιώθει τον ίδιο πόνο. Αυτό που πρέπει να προσέξει, είναι να μη δικαιολογή τον εαυτό του κατά την εξομολόγηση. Εγώ, όταν πάω να εξομολογηθώ και πω λ.χ. «θύμωσα» - άσχετα αν χρειαζόταν να δώσω και σκαμπίλι -, δεν αναφέρω το θέμα, για να μη μου δώση ελαφρυντικό ο πνευματικός. Όποιος εξομολογείται και δικαιολογεί τον εαυτό του, δεν έχει ανάπαυση εσωτερική, όσο ασυνείδητος και αν είναι. Τα ελαφρυντικά που χρησιμοποιεί στην εξομολόγησή του γίνονται επιβαρυντικά για την συνείδησή του. Ενώ, όποιος υπερβάλλει τα σφάλματά του, γιατί έχει λεπτή συνείδηση, και δέχεται και μεγάλο κανόνα από τον πνευματικό, αυτός νιώθει ανέκφραστη αγαλλίαση. Υπάρχουν άνθρωποι που, αν κλέψουν λ.χ. μια ρώγα, νιώθουν σαν να πήραν πολλά καλάθια σταφύλια και σκέφτονται συνέχεια το σφάλμα τους. Δεν κοιμούνται όλη την νύχτα, μέχρι να το εξομολογηθούν. Και άλλοι, ενώ έχουν κλέψει ολόκληρα καλάθια σταφύλια, δικαιολογούν τον εαυτό τους και λένε πως πήραν ένα τσαμπί. Αυτοί όμως που όχι μόνο δεν δικαιολογούν τον εαυτό τους, αλλά μεγαλοποιούν το παραμικρό σφάλμα τους και στενοχωριούνται και υποφέρουν πολύ για μια μικρή τους αταξία, ξέρετε τι θεία παρηγοριά νιώθουν; Εδώ βλέπεις την θεία δικαιοσύνη, πως ο Καλός Θεός ανταμείβει.

Έχω παρατηρήσει ότι όσοι εκθέτουν τα σφάλματά τους ταπεινά στον πνευματικό και εξευτελίζονται, λάμπουν, γιατί δέχονται την Χάρη του Θεού. Ένας απόστρατος με πόση συντριβή μου διηγήθηκε ό,τι είχε κάνει από οκτώ χρονών παιδάκι. Ένα τόπι είχε πάρει από ένα παιδάκι για μια μόνο νύχτα - την άλλη μέρα του το έδωσε - και έκλαιγε, γιατί το στενοχώρησε. Όταν αποστρατεύθηκε, έφαξε και βρήκε όσους είχε λυπήσει, όταν υπηρετούσε - άσχετα αν εκτελούσε καθήκον της υπηρεσίας του-, και τους ζήτησε συγγνώμη! Μου έκανε εντύπωση! Όλα τα έπαιρνε επάνω του. Μένει τώρα σε ένα χωριό και τα χρήματά του τα δίνει ελεημοσύνη. Υπηρετεί και την ηλικιωμένη μάνα του, ενενήντα πέντε χρόνων, κατάκοιτη με ημιπληγία και, επειδή βλέπει το σώμα της, όταν την φροντίζει, τον πειράζει ο λογισμός. «Αν ο Χαμ που είδε την γύμνωση του πατέρα του τιμωρήθηκε [\[vii\]](#), λέει, τότε εγώ...». Συνέχεια έκλαιγε. Το πρόσωπο του ήταν αλλοιωμένο. Πόσο διδάχθηκα από την συντριβή του!

- Μπορεί, Γέροντα, να μεγαλοποιή κανείς τα σφάλματά του, για να δείξει ότι κάνει λεπτή εργασία

- Εκείνο είναι άλλο· τότε υπερηφανεύεται από την ταπείνωση.

Μετά την εξομολόγηση

- Γέροντα, μετά την εξομολόγηση δικαιολογείται να νιώθεις βάρος;

- Γιατί να νιώθεις βάρος; Με μια σωστή εξομολόγηση σβήνουν όλα τα παλιά. Ανοίγονται νέα δεφτέρια. Έρχεται η Χάρις του Θεού και αλλάζει τελείως ο άνθρωπος. Χάνονται η ταραχή, η αγριάδα, το άγχος και έρχονται η γαλήνη, η ηρεμία. Τόσο αισθητό είναι αυτό ακόμη και εξωτερικά, που λέω σε μερικούς να φωτογραφηθούν πριν από την εξομολόγηση και μετά την εξομολόγηση, για να διαπιστώσουν και οι ίδιοι την καλή αλλοίωση, γιατί στο πρόσωπο ζωγραφίζεται η εσωτερική πνευματική κατάσταση. Τα μυστήρια της Εκκλησίας κάνουν θαύματα. Όσο πλησιάζει κανείς στον Θεάνθρωπο Ιησού Χριστό, θεώνεται, και επόμενο είναι να ακτινοβολή και να προδίδεται από την θεία Χάρη.

- Δηλαδή, Γέροντα, μετά από μια ειλικρινή εξομολόγηση νιώθεις αμέσως χαρά;

- Όχι πάντοτε. Μπορεί και να μη χαρής αμέσως, αλλά σιγά-σιγά γεννιέται μέσα

σου η χαρά. Μετά την εξομολόγηση χρειάζεται η φιλότιμη αναγνώριση. Να νιώθεις όπως αυτός που του χαρίζεται ένα χρέος που έχει, και από φιλότιμο αισθάνεται ευγνωμοσύνη και υποχρέωση προς τον ευεργέτη του. Να ευχαριστήσεις τον Θεό, αλλά συγχρόνως να ζης και το ψαλμικό: «*την ανομίαν μου εγώ γινώσκω και η αμαρτία μου ενώπιόν μου εστι διαπαντός*» [\[viii\]](#), για να μην ξεθαρρεύεις και επαναλαμβάνεις τα ίδια σφάλματα.

- Γέροντα, διάβασα κάπου ότι οι δαίμονες θα μας βασανίσουν στην άλλη ζωή ακόμη και για έναν κακό λογισμό που δεν εξομολογηθήκαμε.

- Κοίταξε, όταν ο άνθρωπος μετανοήσει και πη στον πνευματικό ό,τι θυμόταν, χωρίς να έχει την πρόθεση να κρύψει κάτι, τελειώσει τα ταγκαλάκια δεν έχουν καμμία εξουσία επάνω του. Όταν όμως δεν εξομολογηθεί εν γνώσει του μερικές αμαρτίες του, θα βασανίζεται στην άλλη ζωή γι' αυτές.

- Γέροντα, όταν κάποιος εξομολογήθηκε νεανικά του σφάλματα, αλλά πάλι τα σκέφτεται και ταλαιπωρείται, είναι σωστή αντιμετώπιση;

- Αν έχει πολλή συντριβή για τα νεανικά του σφάλματα και τα εξομολογήθηκε, δεν υπάρχει λόγος να ταλαιπωρείται, αφού ο Θεός του τα συγχώρησε από την στιγμή που τα εξομολογήθηκε. Στο εξής δεν πρέπει να σκαλίζεις τα παλιά, ιδίως σαρκικά αμαρτήματα, γιατί μπορεί να πάθεις ζημιά. Στον πόλεμο π.χ. πέφτει μια χειροβομβίδα δίπλα σε έναν στρατιώτη, αλλά τον φυλάει ο Θεός και δεν σκάζει. Όταν τελειώσει ο πόλεμος, βρίσκει ο στρατιώτης την χειροβομβίδα που δεν έσκασε και αρχίζει να την περιεργάζεται, και τελικά ανατινάζεται στον αέρα σε καιρό ειρήνης.

Η εμπιστοσύνη στον πνευματικό

- Γέροντα, αν στενοχωρηθεί κάποιος πολύ, γιατί τον μάλωσε για κάποιο σφάλμα του ο πνευματικός, και πέση σε λύπη, αυτό έχει μέσα εγωισμό;

- Εμ βέβαια, έχει μέσα εγωισμό. Αν στενοχωρηθεί κατά Θεόν, θα έχει παρηγοριά, θα έχει και πρόοδο, γιατί θα προσπαθήσει να μην το ξανακάνει. Πρέπει να λείψουν τις δυσκολίες, τους λογισμούς του, τις πτώσεις του στον πνευματικό και να δέχεται με χαρά και την ήπια και την αυστηρή συμπεριφορά του, γιατί όλα από αγάπη και ενδιαφέρον γίνονται για την πρόοδο της ψυχής του.

- Και αν, Γέροντα, δεν δέχωμαι το μάλωμα ή την παρατήρηση;

- Αν δεν δέχεσαι, θα μείνεις αδιόρθωτη. Όσοι δεν δέχονται παρατηρήσεις ούτε από τους ανθρώπους που τους αγαπούν, τελικά παραμένουν στραβόξυλα και αχρηστεύονται μόνοι τους πνευματικά. Όπως οι σανίδες που δεν δέχονται το πλάνισμα του μαραγκού, για να γίνουν έπιπλα, καταλήγουν στα μπετά ή στις σκαλωσιές και πατιούνται και λασπώνονται, μέχρι που καταλήγουν στην φωτιά, έτσι και αυτοί στο τέλος καταστρέφονται.

- Γέροντα, όταν κάποιος διαφωνήσει σε ένα θέμα με τον πνευματικό του, τι πρέπει να κάνει;

- Να πη απλά και ταπεινά τον λογισμό του. Βέβαια χρειάζεται πολλή προσοχή στην εκλογή του πνευματικού, ώστε να μπορεί κανείς να τον εμπιστευτεί και να αναπαύεται με την καθοδήγησή του.

- Συμφέρει, Γέροντα, όταν κανείς βλέπει κάτι διαφορετικά από τον πνευματικό, να επιμένει στην γνώμη του;

- Όχι, γιατί δεν ξέρει τι κρύβεται πίσω από αυτό που ο ίδιος δεν θεωρεί σωστό. Για να καταλάβη π.χ. κάποιος τι κρύβεται πίσω από μια ενέργεια του πνευματικού του, ίσως ο πνευματικός να πρέπει να του πη την εξομολόγηση ενός άλλου. Επιτρέπεται να πη την εξομολόγηση του άλλου; Ασφαλώς όχι. Ας πούμε ότι έχει συνεννοηθή με τον πνευματικό να τον δη την τάδε ώρα, αλλά την ώρα εκείνη πηγαίνει και κάποιος άλλος που είχε λογισμούς να αυτοκτονήσει και ο πνευματικός παίρνει πρώτα εκείνον. Οπότε σκέφτεται: «Πήρε πρώτα αυτόν, εμένα με περιφρονεί!». Πώς να του πη όμως ο πνευματικός ότι αυτός είχε φθάσει στο σημείο να κάνη απόπειρα αυτοκτονίας; Αν του εξηγήση. Καταστρέφει, χαντακώνει τον άλλον. Ενώ, αν σκανδαλισθή αυτός ή αν κατεβάση τα μούτρα, δεν θα γίνη και μεγάλο κακό. Μια φορά έτσι σκανδαλίσθηκαν μερικοί που ήρθαν εκεί στο Καλύβι. Ήταν κάποιος που τον κατάφεραν με πολλή δυσκολία οι δικοί του να έρθη να συζητήσουμε και τον δέχθηκα με πολλή χαρά. Τον ασπάσθηκα, του έδωσα κομποσχοίνι, εικονάκια. Οι άλλοι παρεξηγήθηκαν. «Εμάς ο Γέροντας, είπαν, ούτε μας έδωσε σημασία». Αυτός ο καημένος ήταν άσωτος· εγώ ήξερα λεπτομέρειες από την ζωή του. Έφυγε μετά άλλος άνθρωπος. Χίλιες φορές να σκανδαλισθούν οι άλλοι. Δεν μπορείς, για να αναπαύσης τον έναν με μια εξήγηση, να καταστρέψης τον άλλον.

Η σωστή επικοινωνία με τον πνευματικό

Ένας πνευματικός άνθρωπος, όταν θέλη να βοηθήση κάποιον, προσπαθεί να τον συνδέση με τον Χριστό και όχι να τον δέση με τον εαυτό του. Στην συνέχεια χαιρέται, όταν καταφέρει να τον συνδέση με τον Χριστό, και ο άλλος αγωνίζεται προσβλέποντας στον Χριστό. Τότε και ο ένας και ο άλλος έχει τον μισθό του και τα πράγματα πάνε κανονικά. Όταν όμως ο άνθρωπος αγωνίζεται και κοιτάζη πώς να ευχαριστήση αυτόν που προσπαθεί να τον συνδέση με τον Χριστό, αν δηλαδή μια ενέργειά του θα στενοχωρήση ή θα χαροποιήση εκείνον, και δεν κοιτάζη πως ο Χριστός βλέπει αυτήν την ενέργειά του, τότε ούτε τον άνθρωπο που τον βοηθάει ευχαριστεί, ούτε τον Χριστό, αλλά ούτε ο ίδιος ωφελείται, γιατί δεν δέχεται θεϊκή βοήθεια. Δηλαδή ούτε ο Χριστός ούτε ο πνευματικός χαιρέται γι' αυτό το οποίο κάνει, αλλά ούτε ο ίδιος βοηθιέται, για να ξεπεράση μια δυσκολία. Ας υποθέσουμε ότι ψάλλει μια αδελφή και σκέφτεται: «Άραγε ψάλλω καλά; Θα χαρή η Γερόντισσα;». Ε, αυτή δεν βοηθιέται. Ενώ, αν ψάλλη για τον Χριστό, τα πράγματα πάνε κανονικά· και καλά θα ψάλλη και την Γερόντισσα θα ευχαριστήση.

- Γέροντα, όταν κανείς δεν καταλάβη σωστά αυτό που του είπε ο πνευματικός, φταίει;

- Κοίταξε, αν δεν κατάλαβε, επειδή είχε μια επιθυμία και ο νους του ήταν εκεί, πάλι φταίει. Μερικοί το θέλημα το δικό τους το κάνουν θέλημα του Θεού. Ρωτάει λ.χ. κάποιος τον πνευματικό του για ένα πρόβλημά του και έχει στο λογισμό του την λύση που θέλει, που τον αναπαύει. Ο πνευματικός του λέει τι πρέπει να κάνη και αυτός καταλαβαίνει ότι του είπε να κάνη αυτό που ήθελε, και το κάνει με χαρά, νομίζοντας κιόλας ότι κάνει υπακοή. Και αν του πη μετά ο πνευματικός «γιατί ενήργησες έτσι;», του λέει: «Έτσι δεν μου είπες να κάνω;»

Αλλά και μερικές φορές, αυτό που λέει ο πνευματικός, δεν είναι να το πάρη κανείς κατά γράμμα. Μπορεί να είναι τρόπος του λέγειν. Θα σας πω μια περίπτωση, για να καταλάβετε. Μια σαρανταπεντάρα καθηγήτρια, που είχε και

παιδιά, είχε μπλέξει έναν δεκαεξάχρονο μαθητή της. Το παιδί έφυγε από το σπίτι και συζούσε με την καθηγήτρια. Όταν ο πατέρας του ήρθε στο Καλύβι και μου είπε τον πόνο του, του είπα να κάνη για το θέμα αυτό ό,τι του πη ο πνευματικός του. Πήγε λοιπόν ο καημένος στον πνευματικό και μετά ήρθε πάλι σ' εμένα. Εγώ είχα εκείνη την ημέρα την Εξαρχία του Πατριαρχείου^[ix], δεν μπορούσα να συζητήσω μαζί του και του είπα: «Να κάνης ό,τι σου είπε ο πνευματικός σου». Αυτός δεν έφευγε – και ευτυχώς που δεν έφευγε και επέμενε. Κάποια στιγμή που ευκαίρησα, τον είδα λίγο και μου είπε: «Γέροντα, αποφάσισα να την σκοτώσω αυτή την γυναίκα, γιατί έτσι μου είπε ο πνευματικός μου». «Για στάσου, καλέ μου άνθρωπε, του λέω, τι ακριβώς σου είπε ο πνευματικός;». «Μου είπε: “Αυτή η γυναίκα είναι για σκότωμα”». Καταλάβετε; Ο πνευματικός είπε, τρόπος του λέγειν, «αυτή η γυναίκα είναι για σκότωμα», όχι να την σκοτώση! Από τότε δεν λέω σε κανέναν: «να κάνης ό,τι σου είπε ο πνευματικός», αλλά ρωτάω τι του είπε ο πνευματικός...

- Μπορεί, Γέροντα, να ζητάη κάποιος βοήθεια από τον πνευματικό του και συγχρόνως να προτείνη και την λύση;

- Εμ τότε, τι βοήθεια ζητάει; Άλλο είναι να πη ταπεινά σαν λογισμό στον πνευματικό του τι νομίζει ότι θα τον βοηθήση – αυτό επιβάλλεται – και άλλο είναι να επιμένη ότι ο λογισμός του αυτός είναι σωστός. Τότε είναι που δεν κάνει ο άνθρωπος προκοπή. Είναι σαν να πηγαίνη στον γιατρό και να του λήη: «Αυτό το φάρμακο να μου δώσης». Ο άρρωστος οφείλει να κάνη υπακοή στον γιατρό· δεν θα του υποδείξη τι είδους φάρμακα θα του δώση. Δεν είναι εδώ θέμα ορέξεως, όπως με τα φαγητά και τα γλυκά, για να πη κανείς: «Θέλω μπακλαβά ή θέλω κανταΐφι». Ανάλογα με την πάθηση ο γιατρός δίνει και το φάρμακο.

3. Ο πνευματικός ιατρός της ψυχής

Ανάγκη καλών πνευματικών

- Οι άνθρωποι σήμερα είναι κουρασμένοι, ζαλισμένοι και σκοτισμένοι από την αμαρτία και τον εγωισμό. Γι' αυτό υπάρχει ανάγκη, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, από καλούς και έμπειρους πνευματικούς, που θα πλησιάζουν τους ανθρώπους απλά και με πραγματική αγάπη και θα τους καθοδηγούν με διάκριση, για να ειρηνεύουν. Χωρίς καλούς πνευματικούς αδειάζουν οι εκκλησίες και γεμίζουν τα ψυχιατρεία, οι φυλακές και τα νοσοκομεία. Πρέπει να συναισθανθούν οι άνθρωποι ότι ταλαιπωρούνται, γιατί είναι μακριά από τον Θεό, να μετανοήσουν και να εξομολογηθούν ταπεινά τις αμαρτίες τους.

Η εργασία του πνευματικού είναι εσωτερική θεραπεία. Δεν υπάρχει ανώτερος γιατρός από τον έμπειρο πνευματικό, που εμπνέει εμπιστοσύνη με την αγιότητά του, πετάει από τα ευαίσθητα πλάσματα του Θεού τους λογισμούς που φέρνει το ταγκαλάκι και θεραπεύει ψυχές και σώματα δίχως φάρμακα, με την Χάρη του Θεού.

Ο πνευματικός, όταν έχη θείο φωτισμό, πνεύμα Θεού, καταλαβαίνει και διακρίνει καταστάσεις, και μπορεί να δίνη σωστές κατευθύνσεις στις ψυχές. Καλά είναι να μην έχη πολλές απασχολήσεις, για να μπορή να διαθέτη τον απαιτούμενο χρόνο για την κάθε ψυχή και να κάνη σωστά την δουλειά του. Διαφορετικά, παθαίνει ό,τι και ένας καλός χειρουργός που, όταν κάθε μέρα έχη να κάνη πολλές εγχειρήσεις, κουράζεται και είναι φυσικό να μην αποδίδη όσο μπορεί. Γι' αυτό δεν χρειάζεται να αναμειγνύεται σε όλα τα οικογενειακά θέματα, αλλά να περιορίζεται σε ό,τι σχετίζεται με την συγκεκριμένη κάθε φορά ψυχή, ώστε να έχη τον χρόνο να την βοηθήση αποτελεσματικά. Ούτε

όμως ο εξομολογούμενος πρέπει να απασχολή τον πνευματικό με θέματα για τα οποία μπορεί να ρωτήσει άλλους πιο αρμόδιους, να τον ρωτάει π.χ. ποιο σπίτι να νοικιάσει ή σε ποιο φροντιστήριο να στείλει το παιδί του κ.λπ.

Στην εξομολόγηση κρίνεται και ο εξομολογούμενος και ο πνευματικός. Πολύ βοηθάει για την καθοδήγηση της ψυχής η ελευθερία η πνευματική. Να μην ακολουθή δηλαδή ο πνευματικός κάποια γραμμή που του βάζουν άλλοι, αλλά να βλέπει τι λένε οι Πατέρες και να ενεργήσει με διάκριση ανάλογα με τον άνθρωπο, με την πτώση, με την μετάνοια. Βλέπω όμως μερικές φορές ότι δεν υπάρχει ειλικρίνεια. Μερικοί που έχουν ευθύνη για τις ψυχές δεν κάθονται να πουν στον άλλον, που είναι λ.χ. μπλεγμένος με μάγους, με πλανημένους κ.λπ., μια κουβέντα, να τον προβληματίσουν λίγο, να πάρουν μια θέση, για να μην έχουν φασαρίες μαζί τους. Δηλαδή, για να μην τα χαλάσουμε με τον έναν και με τον άλλον και για να λένε καλά λόγια για μας, να αφήσουμε τον άνθρωπο να καταστραφεί και να χαίρεται ο διάβολος;

Η διάκριση και η πείρα του πνευματικού

- Γέροντα, στην εποχή μας, με την τόση αμαρτία που υπάρχει στον κόσμο, δεν είναι δύσκολη μερικές φορές η θέση του πνευματικού;

- Ναι, είναι δύσκολη. Γι' αυτό στην αρχή καλά είναι ο πνευματικός να προσπαθή να διορθώσει τα πολύ σοβαρά αμαρτήματα, μέχρι να φύγει η πολλή αμαρτία από τα πλάσματα του Θεού και να γίνουν πιο δεκτικά. Να φέρεται με επιείκεια, αλλά συγχρόνως με τρόπο να καθοδηγή τον άνθρωπο έτσι, ώστε να καταλάβει τα σφάλματά του και να ζητήσει από τον Θεό συγχώρηση. Είναι απαραίτητο να τονίζει στον εξομολογούμενο ότι χρειάζεται μετάνοια, αλλαγή ζωής, για να λάβει το έλεος του Θεού. Επίσης πολύ βοηθάει να μιλάει στους ανθρώπους με αγάπη για την μεγάλη αγάπη του Θεού, ώστε μόνοι τους να φιλοτιμηθούν, να αισθανθούν τα λάθη τους και να αλλάξουν συνήθειες.

Ένας νέος πνευματικός, μέχρι να αποκτήσει πείρα, είναι καλύτερα να βοηθάει σε εύκολες περιπτώσεις. Μπορεί λ.χ. μια δύσκολη ψυχή να καθυστερήσει την πνευματική του πρόοδο με τα σαμποτάζ που θα του κάνει και να του τρώει όλον τον χρόνο. Αν δεν προσέξει, με την καλή του διάθεση θα δίνει πάντοτε σημασία στις σκηνές που θα κάνει μια τέτοια ψυχή, θα ξοδεύει άσκοπα τις δυνάμεις του και θα ταλαιπωρήται. Όταν αποκτήσει πείρα, θα ξέρει τότε πρέπει να δώσει σημασία και τότε να αδιαφορήσει. Να, τώρα εγώ στα γράμματα που μου στέλνουν ρίχνω μια ματιά και, αν είναι κάτι σοβαρό, σ' εκείνο θα δώσω προσοχή. Είναι και του πειρασμού πολλές φορές. Άλλος σου λέει: «δυο λεπτά, κάτι θα σου πω εδώ στην πόρτα» και σε κρατάει μια ώρα. Να είσαι ιδρωμένος, να σε χτυπάει εν τω μεταξύ το ρεύμα, να τρέμεις, και να σου λείψουν ιστορίες, σαν να μη συμβαίνει τίποτε. Ε, από τον Θεό είναι αυτό; Μετά αρρωσταίνεις, δεν μπορείς να κάνεις προσευχή ούτε για τον κόσμο ούτε για τον εαυτό σου, και αχρηστεύεις για μέρες. Έρχεται ύστερα κάποιος που ο καημένος έχει πραγματική ανάγκη, και δεν μπορείς να τον βοηθήσεις.

Αυτούς πάλι που έχουν κάποιο σοβαρό πρόβλημα, δεν φθάνει να τους ακούσεις, να τους πεις ότι έχουν έναν πόνο και να τους πεις: «Πάρε μια ασπιρίνη». «Ένα λεπτό να σε απασχολήσω, λένε μερικοί, γιατί φεύγει το αυτοκίνητο», και σου λένε ένα σοβαρό θέμα. Σαν να έχει κάποιος καρκίνο και να λείψουν στον γιατρό: «Κάνε μια εγχείρηση, γιατί φεύγω σε λίγο με το αεροπλάνο!». Κάθε πάθηση θέλει τον ανάλογο χρόνο. Να τους πεις από πού ξεκινάει, τι συμπτώματα έχει κ.λπ. Σε ένα σοβαρό θέμα δεν μπορείς να δώσεις πρόχειρες λύσεις. Ένας δόκιμος μοναχός

με πλησίασε στην λιτανεία που κάνουν στο Άγιον Όρος την Διακαινήσιμο εβδομάδα, ακριβώς μόλις πήραμε μια ανηφόρα, και ήθελε να του πω περί νοεράς προσευχής. Τόσες φορές είχε έρθει στο Καλύβι και ποτέ δεν ρώτησε γι' αυτό το θέμα, και εκεί, πάνω στην ανηφόρα, είχε την έμπνευση να ρωτήσει για ένα τόσο λεπτό θέμα! Ένα λεπτό και σοβαρό θέμα δεν συζητιέται ούτε στο πόδι ούτε στον ανήφορο...

Ο πνευματικός καθορίζει κάθε πότε θα κοινωνάη ο πιστός

- Γέροντα, ο Απόστολος Παύλος γράφει: «Ο εσθίων και πίνων αναξίως κρίμα εαυτώ εσθίει και πίνει» [\[x\]](#). Πότε κοινωνάει κανείς «αναξίως»;

- Βασικά πρέπει να προσερχώμαστε στην θεία Κοινωνία έχοντα συναίσθηση της αναξιότητός μας. Ο Χριστός ζητά από μας την συντριβή και την ταπείνωση. Όταν υπάρχει κάτι που ενοχλεί την συνείδησή μας, πρέπει να το τακτοποιούμε. Αν π.χ. μαλώσαμε με κάποιον, πρέπει να συμφιλιωθούμε μαζί του και ύστερα να κοινωνήσουμε..

- Γέροντα, μερικοί, ενώ έχουν ευλογία από τον πνευματικό να κοινωνήσουν, διστάζουν.

- Δεν θα ρυθμίση κανείς μόνος του, αν θα κοινωνήση ή όχι. Αν μόνος του αποφασίζει να κοινωνήση ή να μην κοινωνήση, θα το εκμεταλλευτή ο διάβολος και θα του ανοίξη δουλειά. Πολλές φορές νομίζουμε ότι είμαστε άξιοι, ενώ δεν είμαστε, ή άλλοτε σύμφωνα με τον νόμο πράγματι δεν είμαστε άξιοι, αλλά σύμφωνα με το πνεύμα των Αγίων Πατέρων χρειάζεται η θεία μετάγγιση για νοσηλεία και η θεία παρηγοριά, γιατί από την πολλή συντριβή της μετανοίας μπορεί να έρθη από τα δεξιά ο εχθρός και να μας ρίξη σε απόγνωση.

- Δηλαδή, Γέροντα, κάθε πότε πρέπει να κοινωνάη κανείς;

- Το κάθε πότε πρέπει να κοινωνάη κανείς και το πόσο πρέπει να νηστεύη πριν από τη θεία Κοινωνία δεν μπαίνουν σε καλούπι. Ο πνευματικός θα καθορίζη με διάκριση κάθε πότε θα κοινωνάη και πόσο θα νηστεύη, ανάλογα με την αντοχή που έχει. Παράλληλα θα τον οδηγή και στην πνευματική νηστεία, την αποχή από τα πάθη, ρυθμίζοντάς την και αυτήν ανάλογα με την πνευματική του ευαισθησία, ανάλογα δηλαδή με το πόσο συναισθάνεται το σφάλμα του, και έχοντας υπ' όψιν του το κακό που μπορεί να κάνει ο εχθρός πολεμώντας μια ευαίσθητη ψυχή, για να την φέρη σε απόγνωση. Σε πτώσεις λ.χ. σαρκικές, για τις οποίες δίνεται κανόνας σαράντα ημερών αποχής από την θεία Κοινωνία, μπορεί ο διάβολος να ρίξη πάλι την ψυχή στις τριάντα πέντε ημέρες και, αν δοθή νέος κανόνας σαράντα ημερών, ο διάβολος θα πάρη φαλάγγι την ψυχή, οπότε ζαλίζεται και απελπίζεται. Σ' αυτές τις περιπτώσεις μπορεί ο πνευματικός, μετά τον πρώτο κανόνα, να πη: «κοίταξε, πρόσεξε μια εβδομάδα και να κοινωνήσης», και ύστερα να κοινωνάη συνέχεια σε κάθε θεία Λειτουργία, για να μπορέση να πάρη επάνω της η ψυχή και να πάη ο διάβολος πέρα. Ένας πάλι που ζη πνευματική και προσεκτική ζωή θα προσέρχεται στο μυστήριο, όποτε αισθάνεται την θεία Κοινωνία ως ανάγκη και όχι από συνήθεια, αλλά και αυτό θα γίνεται με την ευλογία του πνευματικού του.

Η χρήση των επιτιμίων

- Γέροντα, η ακριβής τήρηση των εντολών βοηθάει να έχουμε την αίσθηση του Θεού;

- Ποιων εντολών; του Μωσαϊκού Νόμου;

- Όχι, του Ευαγγελίου.

- Η τήρηση των εντολών βοηθάει, αλλά η σωστή τήρηση, γιατί μπορεί κανείς να τηρή τις εντολές και λανθασμένα. Στην πνευματική ζωή χρειάζεται η θεία δικαιοσύνη και όχι η ξερή εφαρμογή του νόμου. Βλέπουμε και οι Άγιοι Πατέρες με πόση διάκριση έλεγαν να εφαρμόζονται οι ιεροί κανόνες! Ο Μέγας Βασίλειος, ο πιο αυστηρός Πατέρας της Εκκλησίας, που έχει γράψει τους πιο αυστηρούς κανόνες, αναφέρει τον κανόνα που ισχύει για μια αμαρτία, αλλά μετά ο ίδιος προσθέτει: «**Μην εξετάζεις χρόνο αλλά τρόπο μετανοίας**»[\[xi\]](#). Δηλαδή, αν δύο άνθρωποι κάνουν την ίδια αμαρτία, ο πνευματικός, ανάλογα με την μετάνοια του καθενός, μπορεί στον έναν να βάλει κανόνα να μην κοινωνήσει δύο χρόνια και στον άλλον δύο μήνες. Τόση διαφορά δηλαδή!

- Γέροντα, το επιτίμιο βοηθάει να κοπή ένα πάθος;

- Πρέπει να καταλάβει ότι το επιτίμιο θα τον βοηθήσει. Αλλιώς, τι να πη κανείς; Αν προσπαθήσει να διορθώσει έναν άνθρωπο με το ξύλο, δεν κάνει τίποτε. Την ημέρα της Κρίσεως ο Χριστός σ' εσένα, που πήγες να τον διορθώσεις δια της βίας, θα πη: «Διοκλητιανός ήσουν;» και σ' εκείνον θα πη: «Ό,τι έκανες, το έκανες δια της βίας». Δεν θα τον πνίξουμε τον άλλο, για να τον στείλουμε στον Παράδεισο, αλλά θα τον βοηθήσουμε να ζητήσει μόνος του να κάνει κάποια άσκηση. Να φθάσει να χαίρεται γιατί ζει, να χαίρεται γιατί πεθαίνει.

Τα επιτίμια είναι στην διάκριση του πνευματικού. Στους εν ψυχρώ αμαρτάνοντας ο πνευματικός πρέπει να είναι ανυποχώρητα αυστηρός. Αυτόν που νικιέται, αλλά μετανοεί, ταπεινώνεται, ζητάει με συστολή συγχώρηση, θα τον βοηθήσει με διάκριση να πλησιάσει πάλι στον Θεό. Έτσι έκαναν και τόσοι Άγιοι. Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης λ.χ. ως πνευματικός συνήθως δεν έβαζε κανόνα στους ανθρώπους. Προσπαθούσε να τους φέρη σε συναίσθηση, ώστε από φιλότιμο να ζητήσουν μόνοι τους να κάνουν άσκηση ή ελεημοσύνες ή άλλου είδους καλωσύνες. Όταν έβλεπε κανένα παιδάκι δαιμονισμένο ή παράλυτο και καταλάβαινε ότι οι γονείς ήταν αιτία που ταλαιπωρείται το καημένο, θεράπευε πρώτα το παιδί και έδινε κανόνα στους γονείς, για να προσέχουν στην συνέχεια.

Μερικοί λένε: «Α, ο τάδε πνευματικός είναι πολύ πατερικός. Πολύ αυστηρός! Είναι έξυπνος, έχει μνήμη, ξέρει το Πηδάλιο[\[xii\]](#) απ' έξω». Ένας πνευματικός όμως που εφαρμόζει κατά γράμμα τους κανόνες που αναφέρει το Πηδάλιο μπορεί να κάνει κακό στην Εκκλησία. Δεν βοηθάει να πάρη ο πνευματικός το Πηδάλιο και να αρχίσει: «Τι αμαρτία έκανες εσύ; Αυτή. Τι γράφει εδώ γι' αυτήν την περίπτωση; Τόσα χρόνια αποχή από την θεία Κοινωνία! Εσύ τι έκανες; Αυτό. Τι γράφει εδώ; Αυτόν τον κανόνα!».

- Πρέπει, Γέροντα, κανείς να λαμβάνη υπ' όψιν του δεκάδες πράγματα.

- Ναι, ιδίως στην σημερινή εποχή δεν είναι να πάη κανείς να εφαρμόσει όλον τον νόμο της Εκκλησίας με μια αδιάκριτη αυστηρότητα, αλλά πρέπει να καλλιεργήσει το φιλότιμο στους ανθρώπους. Να κάνει πρώτα δουλειά στον εαυτό του, για να μπορέσει να βοηθήσει τις ψυχές, αλλιώς θα σπάσει κεφάλια.

Το Πηδάλιο λέγεται πηδάλιο, γιατί οδηγεί προς την σωτηρία τον άνθρωπο πότε με τον έναν τρόπο και πότε με τον άλλον, όπως ο καραβοκύρης πάει το πηδάλιο πότε αριστερά και πότε δεξιά, για να βγάλει το καράβι στην ακτή. Αν το πάη ολόισια, χωρίς να στρίψει όπου χρειάζεται, θα ρίξει το καράβι πάνω στα βράχια, θα το βουλιάξει και θα πνιγούν οι άνθρωποι. Αν ο πνευματικός χρησιμοποιήσει τους κανόνες σαν... κανόνια, και όχι με διάκριση, ανάλογα με τον άνθρωπο, με την μετάνοια που έχει κ.λπ., αντί να θεραπεύει ψυχές, θα εγκληματη.

Η συγχωρητική ευχή

Μερικοί πνευματικοί έχουν ένα τυπικό: Όταν δεν επιτρέπεται ο εξομολογούμενος να κοινωνήσει, δεν του διαβάζουν συγχωρητική ευχή. Υπάρχουν και άλλοι που λένε: «Είναι η γραμμή μας να μη διαβάζουμε πάντοτε συγχωρητική ευχή». Αυτό είναι κάτι σαν προτεσταντικό... Ήρθε ένα παιδί στο Καλύβι που είχε μερικές πτώσεις. Πήγε, εξομολογήθηκε, αλλά δεν του διάβασε συγχωρητική ευχή ο πνευματικός. Το καημένο, το έπιασε απελπισία. «Για να μη μου διαβάσει ευχή ο πνευματικός, άρα δεν με συγχωράει ο Θεός», σκέφθηκε και πήγαινε για αυτοκτονία. «Να πας, του λέω, στον πνευματικό να σου διαβάσει ευχή. Και αν δεν σου διαβάσει αυτός, να πας σε άλλον πνευματικό».

Χωρίς συγχωρητική ευχή θα έχει συνέχεια πτώσεις ο άνθρωπος, γιατί δεν χάνει ο διάβολος τα δικαιώματα. Πώς να παλέψει ο άνθρωπος, αφού ο διάβολος έχει ακόμη δικαιώματα; Δεν είναι ελευθερωμένος· δέχεται δαιμονικές επιδράσεις. Ενώ με την συγχωρητική ευχή κόβονται οι επιδράσεις, γίνεται ανακατάληψη του εδάφους, οπότε ο καημένος βοηθιέται και μπορεί να παλέψει, να αγωνισθεί, για να απαλλαγεί από τα πάθη.

4. Η εργασία του πνευματικού στις ψυχές

Ο χειρισμός της ψυχής είναι λεπτός

- Γέροντα, μερικοί χαρακτήρες που είναι δύσκολοι, στριμμένοι, πως θα βοηθηθούν;

- Εγώ σαν μαραγκός δούλευα και στριμμένα ξύλα. Χρειαζόταν όμως υπομονή, γιατί τα στριφτά ξύλα τα πλανίζεις από 'δώ, σηκώνουν αντιξυλιά, τα πλανίζεις από 'κεί, σηκώνουν πάλι αντιξυλιά. Τα έτριβα λοιπόν με το διπλό λεπίδι λίγο από τι μια μεριά κόντρα, λίγο από την άλλη, και έτσι τα έφερνα σε λογαριασμό. Γίνονταν μάλιστα πολύ όμορφα, επειδή και ωραία νερά έχουν και δεν σπάζουν εύκολα· έχουν πολλή αντοχή. Αν δεν το ήξερες αυτό, μπορεί να τα έβλεπες έτσι και να τα πετούσες. Θέλω να πω, και οι άνθρωποι που έχουν δύσκολο χαρακτήρα, έχουν μέσα τους δυνάμεις και, να αφεθούν να τους δουλέψης, μπορούν να κάνουν άλματα στην πνευματική ζωή, αλλά χρειάζεται να διαθέσης αρκετό χρόνο.

Ύστερα, ποτέ δεν χρησιμοποιούσα μεγάλες πρόκες, για να σφίξω δυο στραβές σανίδες, αλλά πρώτα τις πλάνιζα, τις έφερνα σε λογαριασμό, και τις ένωνα με ένα καρφάκι. Δεν τις ζόριζα, για να σφίξουν, γιατί, όταν τις στραβές σανίδες προσπαθούμε να τις κάνουμε να εφαρμόσουν με μεγάλες πρόκες, θα σχισθούν και πάλι θα βγουν από την ζορισμένη εφαρμογή τους, οπότε τι καταλάβαμε;

Χρειάζεται διάκριση και ξανά διάκριση, όταν έχει κανείς να κάνει με ψυχές. Στην πνευματική ζωή δεν υπάρχει μία συνταγή, ένας κανόνας. Η κάθε ψυχή έχει την δική της ποιότητα και χωρητικότητα. Υπάρχουν δοχεία με μεγάλη

χωρητικότητα και δοχεία με μικρή χωρητικότητα. Άλλα είναι πλαστικά και δεν αντέχουν πολύ και άλλα είναι μεταλλικά και αντέχουν. Όταν ο πνευματικός γνωρίσει την ποιότητα και την χωρητικότητα της ψυχής, θα ενεργή ανάλογα με τις δυνατότητες και με την κληρονομικότητα που έχει, και με την πρόοδο που έχει κάνει. Η συμπεριφορά του θα είναι ανάλογη με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο εξομολογούμενος, με την αμαρτία που έκανε, και με ένα σωρό άλλα. Στον αναιδή θα προσέξει να μη δίνει δικαίωμα για αναιδεια. Την ευαίσθητη ψυχή θα κοιτάξει πώς να την βοηθήσει να αντιμετωπίσει με ανδρισμό τα προβλήματά της.

Επίσης θέλει προσοχή να μη βασίζεται κανείς σ' αυτό που βλέπει εξωτερικά σ' έναν άνθρωπο και να μην πιστεύει εύκολα αυτά που του λένε και βγάζει συμπεράσματα, ειδικά αν δεν έχει το χάρισμα να βλέπει βαθύτερα. Μερικές σανίδες, ενώ φαίνονται κατάγερες απ' έξω, μέσα είναι όλο ίνες. Όταν πλανισθή το χνούδι που έχουν απ' έξω, τότε δείχνουν τι είναι. Άλλες πάλι, ενώ απ' έξω φαίνονται άχρηστες, μέσα είναι δαδένιες [xiii].

Ο χειρισμός της ψυχής είναι λεπτός. Δεν πρέπει να γίνονται λάθη στις συνταγές. Ο κάθε οργανισμός, βλέπετε, έχει ανάγκη από την βιταμίνη που του λείπει και η κάθε πάθηση από τα ανάλογα φάρμακα.

Να μην αναπαύουμε τον άλλον στα πάθη του

- Γέροντα, όταν κάποια γυναίκα μας πη: «δεν με κατάλαβε ο πνευματικός», τι πρέπει να της πούμε;

- Πέστε της: «Μήπως εσύ δεν του έδωσες να καταλάβει; Μήπως το σφάλμα είναι δικό σου;». Σ' αυτές τις περιπτώσεις να προβληματίζετε τον άλλον, να μην τον δικαιολογήτε εύκολα. Τα πράγματα είναι πολύ λεπτά. Εδώ, βλέπεις, και τους πνευματικούς ακόμη τους μπερδεύουν.

- Και αν μας πη ότι δεν αναπαύεται στον πνευματικό της;

- Για να μην αναπαύεται, μήπως φταίει και αυτή, μήπως ζητά να την αναπαύει ο πνευματικός στο θέλημά της. Κάποιος, ας υποθέσουμε, αδιαφορεί για την οικογένειά του και έχουν συνέχεια φασαρίες με την γυναίκα του. Θέλει να την χωρίσει και έρχεται και μου κάνει παράπονα, με την απαίτηση να πάρω το μέρος του, για να διαλύσω την οικογένεια του! Αν του πω: «εσύ είσαι ένοχος για όλη την ιστορία», αν δεν συναισθανθή την ενοχή του, θα πη ότι δεν τον ανέπαυσα. Λένε δηλαδή μερικού: «δεν με ανέπαυσε ο πνευματικός», γιατί δεν τους λέει να κάνουν αυτό που θέλουν.

Αν ο πνευματικός δικαιολογή τα πάθη του καθενός, μπορεί να τους αναπαύσει όλους, αλλά δεν βοηθούνται έτσι οι άνθρωποι. Αν είναι να αναπαύουμε τον καθέναν στα πάθη του, τότε ας αναπαύσουμε και τον διάβολο. Έρχεσαι λ.χ. εσύ και μου λες: «Η τάδε αδελφή μου μίλησε άσχημα». «Ε, σου λέω, μη δίνης σημασία σ' αυτήν», και σε αναπαύω. Έρχεται μετά από λίγο αυτή η αδελφή και μου λέει για σένα: «Η τάδε αδελφή έτσι και έτσι έκανε». «Ε, τώρα, της λέω, καλά, δεν την ξέρεις αυτήν; Μην την παίρνης και στα σοβαρά». Την ανέπαυσα και αυτήν. Έτσι όλους τους αναπαύω, αλλά και όλους τους πεδικλώνω! Ενώ πρέπει να σου πω: «έλα εδώ· για να σου μιλήσει έτσι η αδελφή, κάτι της έκανες», οπότε θα αισθανθή την ενοχή σου και θα διορθωθείς. Γιατί, από την στιγμή που θα αισθανθή την ενοχή σου, όλα θα πάνε καλά. Η πραγματική ανάπαυση έρχεται, όταν τοποθετηθή ο άνθρωπος σωστά.

Σκοπός είναι πως θα αναπαυθούμε στον Παράδεισο, όχι πως θα αναπαυθούμε στην γη. Είναι μερικοί πνευματικοί που αναπαύουν τον λογισμό του άλλου, και μετά εκείνος λέει: «πολύ με ανέπαυσε ο πνευματικός», αλλά μένει αδιόρθωτος. Ενώ πρέπει να βοηθήσουν τον άνθρωπο να βρη τα κουσούρια του, να διορθωθή και στην συνέχεια να τον κατευθύνουν. Τότε μόνον έρχεται η πραγματική ανάπαυση. Το να αναπαύσης τον άλλον στα πάθη του, δεν είναι βοήθεια· αυτό για μένα είναι έγκλημα.

Για να μπορέση να βοηθήση ο πνευματικός δύο ανθρώπους που έχουν σχέση, πρέπει να έχη επικοινωνία και με τους δύο. Όταν ακούη λ.χ. λογισμούς δύο ανθρώπων που έχουν διαφορές, πρέπει να γνωρίζη και τις δύο ψυχές, γιατί ο καθένας μπορεί να παρουσιάζη το θέμα, όπως το καταλαβαίνει. Και να δεχθή να λύση τις διαφορές τους, μόνον αν δεχθούν να τις λύση σύμφωνα με το Ευαγγέλιο, γιατί όλες οι άλλες λύσεις είναι ένας συνεχής πονοκέφαλος και χρειάζονται συνέχεια ασπιρίνες. Ύστερα να βάλη τον καθέναν στην θέση του· να μη δικαιώση κανέναν. Να πη στον καθέναν τα κουσούρια του, οπότε πελεκιέται το ένα στραβά, πελεκιέται και το άλλο, και έτσι συμφωνούν και συνεννοούνται.

Το μόνο καλό που έχω είναι αυτό: ποτέ δεν δικαιώνω κανέναν, έστω και αν δεν φταίη. Όταν λ.χ. έρχονται οι γυναίκες και μου λένε ότι έχουν προβλήματα στην οικογένεια και φταίει ο άνδρας, κατσαδιάζω τις γυναίκες. Όταν έρχονται οι άνδρες και κάνουν παράπονα για τις γυναίκες, κατσαιάζω τους άνδρες. Δεν αναπαύω τον λογισμό τους, αλλά λέω τα στραβά του καθενός· λέω στον καθέναν αυτό που του χρειάζεται, για να βοηθηθή. Αλλιώς φεύγει αναπαυμένος ο ένας, φεύγει αναπαυμένος ο άλλος, και στο σπίτι πιάνονται μεταξύ τους. «Είχε δίκιο που μου είπε για σένα έτσι!». «Και σ' εμένα ξέρεις τι είπε για σένα;». Θέλω να πω, κανέναν δεν αναπαύω στα πάθη του. Πολλούς μάλιστα τους μαλώνω πολύ - φυσικά για το καλό τους -, αλλά φεύγουν πραγματικά αναπαυμένοι. Μπορεί να φεύγουν πικραμένοι, αλλά μέσα τους καταλαβαίνουν ότι εγώ πικράθηκα πιο πολύ από αυτούς, και αυτό τους πληροφορεί.

- Μερικοί, Γέροντα, νιώθουν σιγουριά, όταν τους μαλώνετε.

- Ναι, γιατί δεν τον μαλώνω τον άλλον ξερά. Θα του πω ότι έχει αυτά τα καλά, για να τα αξιοποιήση, και αυτά τα κουσούρια, για να τα διορθώση. Όταν δεν του πησ την αλήθεια, τότε, σε μια στιγμή που δεν κολακεύεται, παλαβώνει.

Αντιμετώπιση περιπτώσεων απελπισίας

Ήρθε κάποιος νεαρός αναστατωμένος και μου είπε: «Γέροντα, δεν πρόκειται να διορθωθώ. Μου είπε ο πνευματικός μου: "αυτά είναι και κληρονομικά..."». Τον είχε πιάσει απελπισία. Εγώ, όταν μου πη κάποιος ότι έχει προβλήματα κ.λπ., θα του πω: «Αυτό συμβαίνει γι' αυτόν και γι' αυτόν τον λόγο· για ν' αλλάξης, πρέπει να κάνης εκείνο κι εκείνο». Έχει λ.χ. κάποιος έναν λογισμό που τον βασανίζει και δεν κοιμάται, παίρνει χάπια για το κεφάλι, για το στομάχι και με ρωτάει: «Να κόψω τα χάπια;». «Όχι, του λέω, να μην κόψης τα χάπια. Να πετάξης τον λογισμό που σε βασανίζει και ύστερα να τα κόψης. Αν δεν πετάξης τον λογισμό, έτσι θα πας· θα ταλαιπωρήσαι». Γιατί, τι θα ωφελήση να κόψη τα χάπια, όταν κρατάη μέσα του τον λογισμό που τον βασανίζει;

Καλά είναι ο πνευματικός να μη φθάνη μέχρι του σημείου να ανάβη κόκκινο

φως· να ανέχεται λίγο μία κατάσταση, αλλά φυσικά πρέπει και ο άλλος να δουλεύει σωστά, για να βοηθηθεί. Ένας νεαρός ζόρισε κάποια φορά την αρραβωνιαστικιά του - ποιος ξέρει τι της έλεγε; - και εκείνη από την αγανάκτησή της πήρε το αυτοκίνητο και έφυγε και στον δρόμο σκοτώθηκε. Μετά ο νεαρός ήθελε να αυτοκτονήσει, γιατί ένιωθε ότι αυτός έγινε αιτία και σκοτώθηκε η κοπέλα. Όταν ήρθε και μου το είπε, αν και στην ουσία είχε κάνει έγκλημα, τον παρηγόρησα και τον έφερα σε λογαριασμό. Έπειτα όμως το έρριξε τελείως έξω, έγινε τελείως αδιάφορος, βρήκε εν τω μεταξύ και μια άλλη. Όταν ξαναήρθε μετά από δύο-τρία χρόνια, του έδωσα ένα τράνταγμα γερό, γιατί τότε δεν υπήρχε κίνδυνος να αυτοκτονήσει. Χρειαζόταν το τράνταγμα, αφού δεν υπήρχε αναγνώριση. «Δεν καταλαβαίνεις, του είπα, ότι έκανες φόνο, ότι έγινες αιτία και σκοτώθηκε η κοπέλα;». Αν δούλευε σωστά, θα συνέχιζε να υποφέρει, αλλά θα ανταμειβόταν με θεϊκή παρηγοριά· δεν θα έφθανε σ' αυτήν την κατάσταση την αλήτικη της αδιαφορίας.

Θέλει δηλαδή πολλή προσοχή. Κάνει κάποιος ένα σφάλμα και πέφτει στην απελπισία. Εκείνη την στιγμή μπορεί να τον παρηγορήσεις, αλλά, για να μη βλαφθή, χρειάζεται και το δικό του φιλότιμο. Μια φορά είχε έρθει στο Καλύβι ένα νέο παιδί απελπισμένο, γιατί έπεφτε σε σαρκική αμαρτία και δεν μπορούσε να απαλλαγεί από αυτό το πάθος. Είχε πάει σε δύο πνευματικούς που προσπάθησαν με αυστηρό τρόπο να το βοηθήσουν να καταλάβει ότι είναι βαρύ αυτό που κάνει. Το παιδί απελπίσθηκε. «Αφού ξέρω ότι αυτό που κάνω είναι αμαρτία, είπε, και δεν μπορώ να σταματήσω να το κάνω και να διορθωθώ, θα κόψω κάθε σχέση μου με τον Θεό». Όταν άκουσα το πρόβλημά του, το πόνεσα το καημένο και του είπα: «Κοίταξε, ευλογημένο, ποτέ να μην ξεκινάς τον αγώνα σου από αυτά που δεν μπορείς να κάνης, αλλά από αυτά που μπορείς να κάνης. Για να δούμε τι μπορείς να κάνης, και να αρχίσης από αυτά. Μπορείς να εκκλησιάζεσαι κάθε Κυριακή;». «Μπορώ», μου λέει. «Μπορείς να νηστεύης κάθε Τετάρτη και Παρασκευή;». «Μπορώ». «Μπορείς να δίνης ελεημοσύνη το ένα δέκατο από τον μισθό σου ή να επισκέπτεσαι αρρώστους και να τους βοηθάς;». «Μπορώ». «Μπορείς να προσεύχεσαι κάθε βράδυ, έστω κι αν αμάρτησες, και να λες "Θεέ μου, σώσε την ψυχή μου";». «Θα το κάνω, Γέροντα», μου λέει. «Άρχισε λοιπόν, του λέω, από σήμερα να κάνης όλα αυτά που μπορείς, και ο παντοδύναμος Θεός θα κάνει το ένα που δεν μπορείς». Το καημένο ηρέμησε και συνέχεια έλεγε: «Σ' ευχαριστώ, πάτερ». Είχε, βλέπεις, φιλότιμο και ο Καλός Θεός το βοήθησε.

Αυστηρότητα στους αναιδείς, επιείκεια στους φιλότιμους

Αν ένας άνθρωπος έχει αγαθή προαίρεση, αλλά δεν βοηθήθηκε από μικρός, δεν είναι κολακεία να του πησ τα καλά που βλέπεις σ' αυτόν, γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο βοηθιέται και αλλοιώνεται, επειδή δικαιούται και την θεία βοήθεια. Είπα σε κάποιον: «Εσύ είσαι καλός. Δεν ταιριάζουν σ' εσένα αυτά που κάνεις». Του το είπα αυτό, γιατί είδα το καλό του χωράφι και τον κακό σπόρο που είχε ρίξει. Είδα ότι εσωτερικά ήταν καλός και, ό,τι κακό έκανε, ήταν εξωτερικό. Δεν του είπα: «είσαι καλός», για να τον κολακέψω, αλλά για να τον βοηθήσω, να του κινήσω το φιλότιμο.

Μερικοί έχουν το εξής τυπικό: Έχει, δεν έχει ο άλλος κάποιο χάρισμα, του λένε: «δεν έχει χάρισμα», δήθεν για να μην υπερηφανευθή και βλαφθή. Ένα ισοπέδωμα δηλαδή. Όταν όμως απελπίζεται ο άλλος για το κακό που κάνει,

απελπίζεται και για το καλό που έχει, τότε πως θα ξεθαρρέψη, για να αγωνισθή με προθυμία; Ενώ, αν του πης τα καλά που έχει και του καλλιεργήσης το φιλότιμο και την αρχοντιά, βοηθιέται, αναπτύσσεται και προχωράει.

Εγώ έχω τυπικό, όταν βλέπω ότι κάποιος έχει ένα χάρισμα ή ότι πάει καλά στον αγώνα του, να του το λέω και, όταν βλέπω κάτι στραβό, να παίρνω βρεγμένη σανίδα... Δεν σκέφτομαι μήπως βλαφή η ψυχή με τον πρώτο ή τον δεύτερο τρόπο, επειδή και οι δύο τρόποι έχουν αγάπη. Αν βλαφή από την συμπεριφορά μου, αυτό σημαίνει ότι θα έχω βλάβη. Αν π.χ. η εικόνα που έκανε μια αδελφή είναι καλή, θα της πως ότι είναι καλή. Αν δω ότι υπερηφανεύθηκε και αρχίζει να αποκτάει αναίδεια, θα της δώσω μια και θα την κάνω πέρα. Φυσικά, αν υπερηφανευθή, θα κάνη μετά καρικατούρες, οπότε θα φάη άλλο μάλωμα. Αν ταπεινωθή ξανά, θα κάνη πάλι καλή δουλειά. Εμένα αρρωστημένα πράγματα δεν με αναπαύουν. Στραμπουλιγμένα πράγματα δεν τα μπορώ. Θα τα κάνω έτσι από 'δώ, έτσι από 'κεί, ώστε να βρουν την θέση τους. Τι; θα οικονομώ αρρωστημένες καταστάσεις;

- Γέροντα, όταν ο αναιδής γίνεται πιο αναιδής από το ενδιαφέρον που του δείχνεις, πως θα τον βοηθήσης;

- Να σου πω: όταν βλέπω ότι ο άλλος δεν βοηθιέται από το ενδιαφέρον μου, την καλωσύνη, την αγάπη, τότε λέω ότι δεν έχω συγγένεια μαζί του και αναγκάζομαι να μην του φέρωμαι με καλωσύνη. Κανονικά, όσο καλωσύνη σου δείχνουν, τόσο πρέπει να αλλοιώνεσαι, να διαλύεσαι, να λειώνης.

Παλιά τι είχε συμβή με κάποιον. Στην αρχή, για να τον βοηθήσω, αναγκάστηκα να του πω μερικά θεία γεγονότα που είχα ζήσει. Αντί όμως να πη: «Θεέ μου, πώς να Σε ευχαριστήσω γι' αυτήν την παρηγοριά κ.λπ.» και να διαλυθή, πήρε θάρρος και φερόταν με αναίδεια. Τότε κράτησα μια αυστηρή στάση. «Θα τον βοηθώ, είπα, από μακριά με την προσευχή». Αυτό το έκανα, όχι γιατί δεν τον αγαπούσα, αλλά γιατί αυτός ο τρόπος θα τον βοηθούσε.

- Και αν, Γέροντα, καταλάβη, το λάθος του και ζητήση συγγνώμη;

- Αν το καταλάβη, εντάξει, μπορούμε να συνεννοηθούμε. Διαφορετικά, αν δεν βοηθιέται από το φιλότιμό μου, δεν βρίσκω ανταπόκριση, και δεν έχω συγγένεια μαζί του. Όταν ο άλλος έχη ευλάβεια, ταπείνωση, δεν έχη αναίδεια, κι εσύ κινείσαι απλά. Εγώ εξ αρχής φέρομαι σε όλους με άνεση και απλότητα. Δεν φέρομαι περιορισμένα, δήθεν για να μη δώσω θάρρος στον άλλον και τον βλάψω. Δίνομαι ολόκληρος, για να βοηθηθή, να αναπτυχθή μέσα σ' ένα κλίμα αγάπης, και σιγά-σιγά του λέω τα κουσούρια του. Τον θεωρώ αδελφό μου, πατέρα μου, παπού μου, ανάλογα με την ηλικία του. Κάνω λιακάδα, για να βγουν όλα τα φίδια, οι σκορπιοί, τα σκαθάρια - τα πάθη -, και ύστερα τον βοηθάω να τα σκοτώση. Αν όμως δω ότι δεν το εκτιμάει αυτό και δεν βοηθιέται από την συμπεριφορά μου, αλλά εκμεταλλεύεται την απλότητά μου και την αληθινή αγάπη μου και αρχίζει να φέρεται με αναίδεια, τραβιέμαι σιγά-σιγά, για να μη γίνη περισσότερο αναιδής. Αλλά στην αρχή δίνομαι ολόκληρος, γι' αυτό μετά έχω αναπαυμένη την συνείδησή μου. Μια φορά στην Μονή Στομίου είχα πάρει ένα παιδί, για να το βοηθήσω, να του μάθω και την τέχνη του μαραγκού. Του φερόμουν με πολλή καλωσύνη, τον είχα σαν αδελφό. Έβλεπα όμως μερικά πράγματα που δεν με ανέπαυαν. Μια φορά τον ρωτάω: «Τι ώρα είναι;». «Με τα μυαλά τα δικά σου πάει το ρολόι!», μου λέει. Ε, τότε είπα: «Δεν συμφέρει να συνεχίσω έτσι. Θα συμμαζέψω σιγά-σιγά "τα μυαλά μου", γιατί δεν ωφελείται». Κανονικά αυτός, αν ήταν φιλότιμος, έτσι όπως του

φερόμουν, έπρεπε να διαλυθή. Αλλά είδα ότι δεν με χωρούσε, δεν με καταλάβαινε. Ύστερα μόνος του έφυγε· δεν τον έδιωξα. Βλέπεις, η ανοχή, η αγάπη κάνουν τον αναιδή πιο αναιδή και τον φιλότιμο πιο φιλότιμο.

Η καλωσύνη βλάπτει τον αμετανόητο

- Γέροντα, θυμάμαι, μια φορά με είχατε μαλώσει πολύ.

- Αν χρειασθή, πάλι θα σε μαλώσω, για να πάμε όλοι μαζί στον Παράδεισο. Τώρα θα λάβω δρακόντεια μέτρα!... Κοίταξε, έχω τυπικό πρώτα να δώσω στον άλλον να καταλάβη ότι χρειάζεται το μάλωμα και ύστερα να τον μαλώσω. Καλά δεν κάνω; Εγώ, επειδή μαλώνω τον άλλον, όταν βλέπω να κάνη κάτι βαρύ, γίνομαι κακός. Αλλά τι να κάνω; να αναπαύω καθέναν στο πάθος του, για να είμαι τάχα καλός μαζί του, και μετά να πάμε όλοι μαζί στην κόλαση; Ποτέ δεν με πειράζει η συνείδηση, όταν μαλώνω κάποιον ή του κάνω παρατήρηση κι εκείνος στενοχωριέται, γιατί από αγάπη το κάνω, για το καλό του. Βλέπω ότι δεν καταλαβαίνει πόσο πλήγωσε τον Χριστό με αυτό που έκανε, γι' αυτό τον μαλώνω. Εγώ πονάω, λειώνω εκείνη την ώρα, αλλά δεν με πειράζει η συνείδηση, γιατί τον μάλωσα. Μπορώ να πάω να κοινωνήσω ήσυχος, χωρίς να εξομολογηθώ. Νιώθω μέσα μου μια παρηγοριά, μια χαρά. Γιατί για μένα παρηγοριά και χαρά είναι η σωτηρία της ψυχής.

- Γέροντα, μου περνά ο λογισμός ότι μου μιλάτε παρηγορητικά, ή γιατί δεν σηκώνω την αυστηρότητα ή γιατί μου έχετε πει πολλές φορές να κάνω κάτι και δεν το έκανα, οπότε με αφήνετε.

- Ευλογημένη ψυχή, με την σωτηρία της ψυχής σου θα παίζω; Ο νέος κάνει πρόβες. Ο μεγάλος έχει κρίση και βαδίζει σταθερά. Να νιώθης σιγουριά. Αν δω κάτι στραβό, είτε από μακριά είτε από κοντά, θα σου το πω. Εσύ έχει εμπιστοσύνη και ειρήνευε. Α, δεν μ' έχετε καταλάβει εμένα! Έτσι εύκολα θα αναπαύω λογισμούς; Όταν βλέπω ότι η ψυχή είναι ευαίσθητη ή συγκλονίζεται ολόκληρη από την συναίσθηση του σφάλματός της, τι να πω; Τότε την παρηγορώ, για να μην πέση στην απελπισία. Όταν όμως βλέπω πέτρα την καρδιά, τότε μιλώ αυστηρά, για να την ταρακουνήσω. Αν ένας προχωράει προς τον γκρεμό και του λέω: «προχώρα, πολύ καλά πας», δεν εγκληματώ; Το κακό με μερικούς είναι που δεν πιστεύουν, όταν τους λες να μην ανησυχούν, και βασανίζονται. Αν δω κάτι κακό, πως δεν θα το πω; Πως να αφήσης τον άλλον να πάη στην κόλαση; Όταν έχης ευθύνη, θα βάλης και τις φωνές, όταν χρειάζεται. Για μένα πιο καλά είναι να μη μιλάω, αλλά δεν μπορώ, όταν έχω ευθύνη.

Ύστερα να προσέξη κανείς το εξής: Μου κάνεις λ.χ. ένα κακό· εγώ σε συγχωρώ. Μου ξανακάνεις κάποιο άλλο κακό· πάλι σε συγχωρώ. Εγώ είμαι εντάξει, αλλά, εάν εσύ δεν διορθώνεσαι, επειδή σε συγχωρώ, αυτό είναι πολύ βαρύ. Άλλο εάν δεν μπορής τελείως να διορθωθής. Να προσπαθήσης όμως να διορθωθής, όσο μπορείς. Όχι να αναπαύης τον λογισμό σου και να λες: «Αφού με συγχωρεί, εντάξει τακτοποιήθηκα και δεν βαριέσαι, δεν χρειάζεται στενοχώρια». Μπορεί κάποιος να σφάλη, αλλά αν μετανοή, κλαίη, ζητάη με συστολή συγχώρηση, αγωνίζεται να διορθωθή, τότε υπάρχει η αναγνώριση και πρέπει και ο πνευματικός να συγχωράη. Αν όμως δεν μετανοή και συνεχίση την τακτική του, δεν μπορεί αυτός που έχει την ευθύνη της ψυχής του να γελάη. Η καλωσύνη τον αμετανόητο τον βλάπτει.

Ο σεβασμός της ελευθερίας του άλλου

- Γέροντα, είναι δυνατόν κανείς συνειδητά να κρύβη μια πτώση του από τον πνευματικό του;

- Ναι, αλλά, και αν ξέρη ο πνευματικός την πτώση του ή κάτι καταλαβαίνει, δεν συμφέρει, ούτε θα τον ωφελήσει, να του το πη. Πολλές φορές βλέπω στον αγώνα του άλλου, κάτι καταλαβαίνω ή ξέρω τι έχει κάνει, όμως από σεβασμό δεν του λέω τίποτε, αν δεν μου το πη ο ίδιος. Το θεωρώ εκβιασμό, ατιμία, να του το πω, την στιγμή που εκείνος δεν θέλει μόνος του να το φανερώσει. Είναι λεπτό το θέμα, γιατί θα τον ρεζιλέψης. Πώς να βιάσης τον άλλον; Υπάρχει ελευθερία. Εκτός αν δω ότι κινδυνεύει και δεν πρόκειται να βοηθηθεί από αλλού ή ότι έχει άγνοια και θα σπάσει τα μούτρα του, θα καταστραφή, τότε θα κοιτάξω με τρόπο να του πω κάτι.

Είναι καλύτερα να δίνης στον άλλον να καταλαβαίνει που φταίει, εφόσον το ζητήσει, και να χτυπά μόνος του τον παλιό του άνθρωπο, γιατί έτσι πονά λιγώτερο. Βλέπεις, κι ένα παιδάκι, όταν πέση μόνο του και χτυπήσει, κλαίει λιγώτερο απ' ό,τι κλαίει, αν πέση, γιατί το έσπρωξε ένα άλλο παιδί. Για να πη κανείς στον άλλον να κάνει κάτι, πρέπει αυτός που θα το ακούσει να είναι ταπεινός και αυτός που θα το πη να είναι δέκα φορές πιο ταπεινός και να προσπαθή να το εφαρμόσει αυτό που θα πη. Θα κάνω ενάμισι εγώ, για να πω στον άλλον να κάνει ένα, και πάλι θα σκεφθώ αν το πω.

Βέβαια, ο έλεγχος γίνεται πάντοτε σε άνθρωπο που είναι δικός σου ή γνωστός. Ο πνευματικός θα δη τι δικαιώματα του έδωσε ο άλλος και τι ευθύνη έχει γι' αυτόν και ανάλογα θα φερθή. Όταν έχη αναλάβει την ευθύνη της ψυχής, τότε επιβάλλεται ο έλεγχος, φυσικά με διάκριση. Δεν βοηθάει όμως να κάνης στον άλλον τον δάσκαλο και να τον ελέγχεις για τις συνήθειές του, αν εκείνος δεν σου δώσει το δικαίωμα. Είναι σαν να μπη κάποιος στο κελλί μου και να μου αλλάξει τα πράγματα, να μου βάλη το κανδήλι εδώ, το κρεββάτι εκεί, να κρεμάση το κομποσχοίνι αλλού, χωρίς να με ρωτήσει.

Αγάπη πνευματικού προς τον εξομολογούμενο

Ο χαριτωμένος πνευματικός αγαπάει και πονάει την ψυχή, γιατί γνωρίζει την μεγάλη αξία της. Την βοηθάει στην μετάνοια, την ξαλαφρώνει με την εξομολόγηση, την ελευθερώνει από το άγχος και την οδηγεί στον Παράδεισο. Ο πνευματικός ονομάζεται «πατήρ», γι' αυτό πρέπει να προσπαθήσει να είναι αληθινός πατέρας· να νουθετή με θεϊκή αγάπη και στοργή. Να έρχεται στην θέση του κάθε εξομολογούμενου και να ζη τον πόνο του, ώστε ο εξομολογούμενος να βλέπη στο πρόσωπό του ζωγραφισμένο τον δικό του πόνο. Αυτό χρειάζεται ιδιαίτερα στην εποχή μας, που οι άνθρωποι έχουν ανάγκη από λίγο δροσερό νερό, και όχι από δυνατό ξίδι. Οι περισσότεροι, επειδή δέχονται επιδράσεις δαιμονικές, δύσκολα δέχονται μια πνευματική συμβουλή ή μια παρατήρηση. Γι' αυτό και το μάλωμα πρέπει να γίνεται με αγάπη· η υπόδειξη του σφάλματος με λεπτό τρόπο, με γέλιο ή με ένα αστείο.

Η αγάπη πληροφορεί, ενώ τα ψυχικά πάθη προδίδουν τον άνθρωπο. Όταν δεν υπάρχει αγάπη, η παρατήρηση μπορεί να γίνεται με όμορφο τρόπο, αλλά ο άλλος κλωτσάει, γιατί αισθάνεται το ανθρώπινο στοιχείο στην συμπεριφορά μας. Ενώ, όταν το μάλωμα γίνεται με πόνο και αγάπη, ο άλλος μπορεί να στενοχωριέται, αλλά στο βάθος δεν πληγώνεται, γιατί νιώθει την αγάπη. Γνωρίζω έναν πνευματικό που είναι αρκετά παχύς – φυσικά είναι και η κράση

του, αλλά μπορεί και στο φαγητό λίγο να μην προσέχη -, ξέρετε όμως πόσο πονάει για τον άλλον, πόσο ενδιαφέρεται για τους πονεμένους; Αυτός έχει ταπείνωση, γιατί λέει ότι δεν κάνει άσκηση, αλλά παράλληλα έχει πολλή καλωσύνη, και έτσι πολλοί αναπαύονται περισσότερο σ' αυτόν παρά σε έναν ασκητικό πνευματικό.

Ένας πνευματικός, που δεν είναι αποφασισμένος να πάη ακόμη και στην κόλαση για την αγάπη των πνευματικών παιδιών του, δεν είναι πνευματικός.

Σημειώσεις

[i] Το 1966 ο Γέροντας έκανε στο Σανατόριο εγχείρηση στους πνεύμονες, επειδή έπασχε από βρογχεκτασία.

[ii] Στην Ι. Μονή Εσφιγμένου, 1953-1956.

[iii] Α' Τιμ. 6, 12.

[iv] Βλ. Οσίου Μάρκου του Ασκητού, *Περί των οιομένων εξ έργων δικαιούσθαι*, κεφ. ρνε', *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Α', σ. 120.

[v] Βλ. *Ψαλμ* 106,1.

[vi] Βλ. Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, σ. 15-40.

[vii] Βλ. *Γεν.* 9, 20-27.

[viii] *Ψαλμ.* 50, 5.

[ix] Αντιπρόσωποι του Πατριαρχείου.

[x] *Α' Κορ.* 11, 29.

[xi] Βλ. Αγίου Βασιλείου του Μεγάλου, *Επιστολή* 217, παρ. 84, PG 32, 808B: «*Ου γαρ πάντως τω χρόνω κρίνομεν τα τοιαύτα, αλλά τω τρόπω της μετανοίας προσέχομεν*».

[xii] Συλλογή Κανόνων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία περιέχει τους Ιερούς Κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων, τους Αποστολικούς Κανόνες, καθώς και τους Κανόνες των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας, με σύντομη ερμηνεία. Την συνέταξαν κατά το 1793 ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και ο μοναχός Αγάπιος.

[xiii] Δαδένιος, γέρως, ανθεκτικός.